

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Kamu-STK İşbirliği için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi Teknik Yardım Projesi

EuropeAid/138334/IH/SER/TR

STK'ların Politika Döngüsüne Katılım Kapasitesi

**Kamu-STK İşbirliği İçin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının
Kapasitesinin Güçlendirilmesi Teknik Yardım Projesi**

Faaliyet B.1: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının ve STK'ların karşılıklı politika oluşturma, uygulama, izleme ve değerlendirme alanlarında kapasitelerinin güçlendirilmesi

Alt Faaliyet B.1.3: Politika döngüsüne katılım konusuna ilişkin alanlarda rehberler hazırlanması

4 No.'lu Rehber

"STK'ların Politika Döngüsüne Katılım Kapasitesi"

BÖLÜM 1:

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE POLİTİKA DÖNGÜSÜ

BÖLÜM 2:

VAKA ANALİZİ

Yasal Uyarı:

Bu belge Avrupa Birliği'nin mali desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca WYG Türkiye sorumlu olup, bu içerik hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Yayına Hazırlayanlar:

“Kamu-STK İşbirliği için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi Teknik Yardım Projesi” Kıdemli Uzmanları ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Proje Ekibi

Süreyya Erkan

AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanı
İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Program Otoritesi

Ahsen Arıöz Bozkuş

Proje Koordinatörü
Genel Müdür Yardımcısı
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Mine Özgöktaş

Proje Yönetim Kurulu
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Ozan Işık

Proje Yönetim Kurulu
AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı

Hasan Alper Sönmez

Proje Yönetim Kurulu
AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı

Kemal Tolga Ercan

Proje Yönetim Kurulu
AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi	6
Bölüm 1 Sivil Toplum Kuruluşları ve Politika Döngüsü	7
1.1. Siyasi Sürece Katılım Düzeyi	9
1.2. Karar Verme Sürecinin Aşamaları	13
1.2.1. Aşama: Gündem Oluşturma	15
1.2.2. Aşama: Politika Taslağının Hazırlanması	20
1.2.3. Aşama: Karar Verme	21
1.2.4. Aşama: Uygulama	21
1.2.5. Aşama: İzleme	22
1.2.6. Aşama: Politikanın Yeniden Oluşturulması	22
1.3. Kamu Otoritelerinin STK'ları Danışma Sürecine Katma Sorumluluğu	31
1.3.1. Bilgi Paylaşımı	32
1.3.2. İstişare	35
1.3.3. Diyalog	38
1.3.4. Danışma Kurullarında Diyalog ve Katılım	40
1.3.5. Ortaklık	41
1.4. STK'lara Verilen Desteğin Şeffaflığına Dair Standartlar	42
Bölüm 2 Vaka Analizi	45
2.1. Eşitlik Mekanizması	46
2.2. Yerel Eşitlik Mekanizmasının Bileşenleri	48
2.3. Kamu-STK İş Birliğine Yönelik Uygulama Örnekleri	52
Kaynakça	57

Kısaltmalar Listesi

AB	:	Avrupa Birliği
CEDAW	:	Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)
CoE	:	Avrupa Konseyi (Council of Europe)
COFACE	:	Avrupa Birliği'nde Aile Örgütleri Konfederasyonu (Confederation of Family Organisations in the European Union)
EAPN	:	Avrupa Yoksullukla Mücadele Ağı (European Anti Poverty Network)
EMN	:	Avrupa Mikrofinans Ağı (European Microfinance Network)
ENSIE	:	Avrupa Sosyal Entegrasyon Ağı (European Network of Social Integration Enterprises)
MHE	:	Akıl Sağlığı Avrupa Federasyonu (Mental Health Europe)
PICUM	:	Belgesiz Göçmenler İçin Uluslararası İşbirliği Platformu (Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants)
STK	:	Sivil Toplum Kuruluşu
UNDP	:	Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu

Bölüm 1: Sivil Toplum Kuruluşları ve Politika Döngüsü

Sivil toplum kuruluşlarının (STK) politika döngüsüne katılımlarının demokratik rejimin doğru işletilmesindeki rolü ve katkısı yadsınamaz. Bu rolün ne kadar önemli olduğunu Savunuculuk ve Lobicilik¹ rehberinde daha detaylı olarak bulabilirsiniz. Ancak burada özetleyecek olursak, STK'ların karar alma süreçlerine katılımının demokrasinin meşruiyetini kuvvetlendirdiğini hatta temelini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu açıdan STK'lar ile kamu arasındaki diyalog ve iş birliği ne kadar samimi, güvenilir, şeffaf bir biçimde ve görüş alış-verişi içinde gerçekleştirilirse karşılıklı güven de aynı nispette kuvvetlenir.

STK'ların politika döngüsüne katılmalarının bir diğer önemi de temsil ettikleri baskı gruplarının çıkarlarını kamu adaleti, eşitliği, şeffaflığı ve kamu yararına katılımcı demokraside temsil edilmesini sağlamalarıdır. Dolayısıyla, farklı konularda toplumunun hayatını, refahını, kalitesini uzaktan veya yakından ilgilendiren ve de değişimi gerektiren hususlarda geliştirilecek olan kamu-STK iş birlikleri bir süre sonra her iki tarafta da becerilerin ve kapasitenin artarak, öz güvenli bir şekilde inisiyatif almalarında rol oynayacaktır. Bunun dünyada çok çeşitli örnekleri de mevcuttur.

STK'lar, ister ulusal isterse bölgesel veya uluslararası çalışsınlar, eğildikleri konulara ilişkin derin tecrübeye sahiptirler. Bu tecrübeler saha çalışmalarından veya yapılan çeşitli araştırmalardan geldiği kadar, yaşadıkları coğrafyanın kültürüne, yasalarına, gelenek ve göreneklerine de hâkim olmalarından kaynaklanır. Bu sayede farklı ve çoğu zaman da pratik bir sentez geliştirerek, çözüm odaklı bakış açısıyla değişimi sürükleyebilirler. Üzerinde konuşulan konu her ne olursa olsun, STK'lar sayesinde sorun yaşanabilecek "başlıklar" daha çabuk netleşir veya daha çok risk değerlendirilebilir. Değişime sadece siyasal veya insan hakları açısından da bakmak doğru değildir. İnsanların yaşadıkları şehirleri düzenlemelerinden tutunuz da kanalizasyon sistemine, atık yönetiminden ağaçlandırmaya varıncaya kadar çok geniş bir açıdan bakmak gereklidir. Tüm bu konularda oluşturulan politikalara katkı vermek, problemlerin çözümüne ortak olmak, yurttaşların karar vermedeki hakkını demokratik olarak bazen bireysel bazen de kendi düşüncelerini temsil eden STK'lar aracılığı ile aktarmak, demokratik sistemin doğru işlemesi açısından da vazgeçilmezdir. Karar alma sürecine kamu ne kadar geniş katılım sağlarsa alınan

¹ Işın Gürel, Kamu-STK İşbirliği Projesi için oluşturulan "Savunuculuk ve Lobicilik Rehberi", Ankara, 2019

kararların toplum tarafından da daha kabul edilebilir, sahiplenilebilir, geçerli ve uzun ömürlü olması muhtemeldir.

Ancak tüm bu politika döngüsüne katılım süreci -en ideal ortamda bile- çeşitli engellere takılacaktır. Kamu ve STK'lar her konuda aynı görüşü paylaşmayabilir. Önemli olan her iki tarafın da istekli ve ön yargısız bir şekilde birbirlerinin dinlemeleri, görüşlerini anlamaya çalışmaları ve yılmadan bu süreci yapıcı olarak zorlamalarıdır. İyi yönetim modelleri üzerinde durarak, STK'ların politika döngüsüne katılımının sağlanması gereklidir. Tek bir konuyu farklı açılardan karşılıklı olarak tartışmak, masaya yatırmak, diyalog yollarını açık tutmak ve diyalogun hangi seviyede gerçekleştiği, iş birliğinin ve en nihayetinde de STK'ların karar alma süreçlerine ne ölçüde katkı sunduğu konusunda belirleyici olacaktır. Başka bir belirleyici öge de bu iş birliğinin yerelde mi, merkezde mi yapıldığı veya kamu tüzel kişiliğine sahip kurum ve kuruluşlarla mı gerçekleştiği noktasında ortaya çıkmaktadır. Kamunun doğrudan veya STK'ların katılımı ile aldığı her karar tüm kesimleri memnun etmeyebilmektedir. Farklı grupların farklı öncelikleri ve kaygıları vardır. Ancak politika döngüsüne erkenden geniş katılımı sağlamak en azından herkesin sesinin duyulmasına katkı sağlayacaktır. Mutabakata varmak elbette ki yazıldığı kadar kolay olmayacaktır. Hatta bazı durumlarda katılım sağlansa bile karar verici otorite hiç de popüler olmayan karara da varabilir². Burada temelde önemli olan kavram, sivil unsurların fikirlerini özgürce ifade edebilmesi ve karar alıcıların bu fikirleri dikkate alması noktasıdır.

Peki sivil toplum kuruluşları hangi noktada politika döngüsüne katılım ve de katkı sağlayabilir? Katılım sağladıktan sonra hangi adımlarla ilerlemeli; seslerini nasıl duyurmalıdırlar? Aynı şekilde kamu otoritesi veya kanun yapıcılar (diğer bir ifadeyle "değişim gücünü" elinde bulunduranlar) STK'lardan gelen katkıları nasıl değerlendirebilirler, bu iş birliğini nasıl sürdürülebilir bir mekanizma haline getirebilirler? Kamu ile sivil toplum kuruluşları hangi ortak noktalarda buluşabilirler?

Bu soruların yanıtlarına geçmeden önce, bu bölümde sıklıkla başvuru referans bir belgenin altını çizmekte yarar var.

² UK Department of Environment, Transport and Regions, "Public participation in making local environmental decisions, The Aarhus Convention, Newcastle Workshop, Good Practice Handbook", Crown, 2000, sayfa: 18. Bu konudaki kaynağı ayrıca www.unece.org/env/pp sayfasında da bulabilirsiniz.

1.1. Siyasi Sürece Katılım Düzeyi

Günümüzde devletler, uluslararası kuruluşlar ve topluluklar sivil unsurların politika oluşturma ve karar alma süreçlerinde daha etkin şekilde yer almaları için çeşitli ilkeler etrafında hareket etmektedirler. Bu süreçlerin geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesi daha katılımcı yöntemlere dönük ihtiyacın ve talebin gün geçtikçe artmasının ve kaynakların etkin kullanımı konusunda yükselen beklentinin bir sonucudur.

En iyi bilinen ve başvurulan ilkeler bütünün başında Avrupa Konseyi'nin 1 Ekim 2009 tarihli Uluslararası STK'lar Konferansı'nda kabul edilen "Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri"³ bulunmaktadır. Bu ilkeler karar verme sürecinin aşamalarını ve bu aşamalarda sivil toplum kuruluşlarının verebileceği katkıları tarif etmiştir. Bu belge, bağlayıcı olmamakla birlikte, Avrupa Birliği'nin yetkili kişi ve kurumları ile STK'lar ve sivil unsurlar tarafından yaygın olarak referans alınmaktadır. Temel amaç, STK'ların siyasal karar alma süreçlerine katılımını sağlamaya yönelik Avrupa düzeyinde bir dizi genel prensip, kılavuz ilke, araç ve mekanizmaları belirleyerek sivil katılımın etkili olduğu bir ortam yaratmaktır. Sivil toplumun karar verme sürecine sağlıklı ve doğru zamanlama ile katılımı, karar verici konumundaki kurumun inisiyatifi ile başlamaktadır ve bu nedenle de kamu kurumlarını yönlendirmek amacıyla "Uygulama İlkeleri" oluşturulmuştur.

Uygulama İlkelerinin nihai amacı yurttaşların yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde demokratik sürecin güçlenmesine katkı yapmak üzere katılımının arttırılmasıdır. Tavsiye niteliğinde olan bu belge kamu kurumlarını inisiyatif almaya sevk etmek üzere önemli bir rol üstlenmiştir.

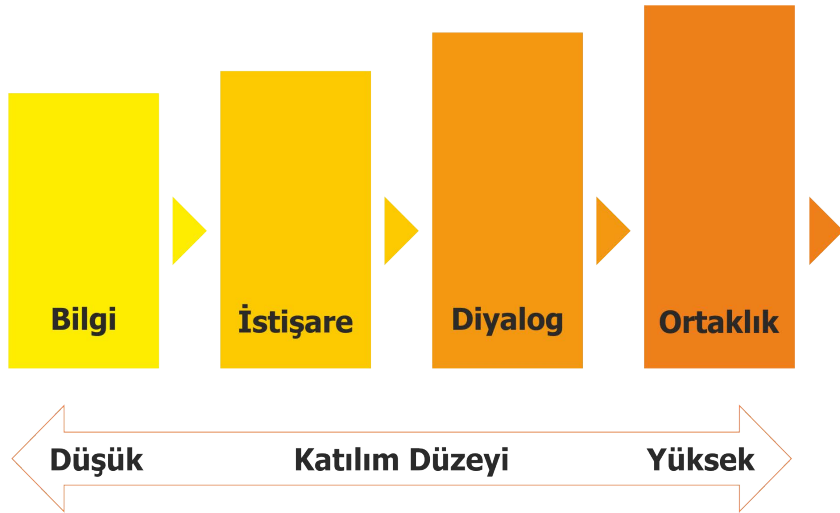
Temel amaç⁴, siyasal karar alma süreçlerinde sivil katılım için genel ilkeler, kılavuzlar, araçlar ve mekanizmalar setini tanımlayarak STK'lar için uygun ortamın oluşturulmasına katkıda bulunmaktır. STK'ların politika yapım sürecinde aktif rol alması bilgi ve becerilerinin yanı sıra, bağımsız uzmanlıklarının olması, yerel faaliyet göstermeleri ve vatandaşların ihtiyaç ve sorunlarına yakından tanık olmalarıdır. Sivil katılım için güven, hesap verilebilirlik, şeffaflık ve bağımsızlık en önemli unsurlardır. Sivil katılımın yüksek düzeyde olması için hukukun üstünlüğü; temel demokratik ilkelere bağlılık; siyasi iradenin katılımcılığı ilke edinmesi, kapsayıcı mevzuat,

³ Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Council of Europe. www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation.

⁴ Avrupa Konseyi, Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Konferansı, Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama Örnekleri, s.3., 2009.

açık ve erişilebilir prosedürler, uzun vadeli destek ve kaynaklar, iş birliği ve diyalog için ortak ilgi ve alanın sağlanması olarak özetlenebilir.⁵

Uygulama İlkeleri, politika yapma süreçlerinin farklı aşamaları için farklı katılım düzeylerine yönelik olası STK katkılarını, kamunun sorumluluklarını ve kullanılabilecek yöntem ve araçları açıklamaktadır. Belgede, Şekil 1'deki gibi, katılım düzeyleri düşükten yükseğe doğru dörde ayrılmıştır. Bilgi paylaşımı aşaması en düşük seviye katılımı ifade ederken, ortaklık düzeyinden katılım en yüksek katkıyı ifade etmektedir. İdeal bir ortamda katılımcılık düzeyinin en yüksek seviyede olması, diğer bir ifadeyle ortaklık düzeyinde olması beklenmektedir. Katılım düzeyi arttıkça sorunlara daha kapsayıcı ve etkin çözümler bulunacağı ve toplumun refahının artacağı öngörülmektedir. Katılım düzeyini bilgi paylaşımı seviyesinden, istişare ve diyalog düzeylerini de geçerek, ortaklık seviyesine taşımak kamu kurumlarının nihai hedefi olarak görülmekte ve bu yönde kaynaklarını planlamaları beklenmektedir.

Şekil 1: Katılım Düzeyleri ⁶

STK'ların ve tüm sivil unsurların katılım düzeylerinin giderek yükselmesine vesile olacak yapının doğru kurulabilmesi için hem STK'ların hem de kamunun rollerini iyi özümsemeleri, iş birliği ve diyaloga açık olmaları önem teşkil etmektedir. Tecrübeler göstermiştir ki yararlı bir ortaklık kurabilmek için iyi bir diyalog seviyesine, iyi bir diyalog seviyesine ulaşabilmek için iyi işleyen istişare mekanizmalarına ve tüm bunların çıkış noktasını oluşturacak bilgi paylaşımına ve alışverişine ihtiyaç vardır. Yukarıda bahsi geçen katılım düzeyleri ve içerikleri ideal bir ortam

⁵ Technical Assistance for Civil Society Organisations Regional Office This project is funded by the European Union. Regional Training on Citizen's Participation in Decision- Making Process Belgrade, March 28 -31, 2010 Trainers Kushtrim Islami Jelena Marković.

⁶ Şekil 1: Katılım Düzeyleri. "Sivil Toplumun Karar Verme Süreçlerine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri" belgesinden alınmıştır.

üzerinden tanımlanmıştır. Yani karar verici mercilerin zaten STK'ların karar verme süreçlerine dahil olmasına açık ve istekli olduğu varsayılmaktadır. Dolayısıyla STK'ların bu süreçte katılımı bilgi, istişare, diyalog ve ortaklık seviyelerinde ve de siyasal karar alma sürecinin her aşamasında gündeme gelebilmektedir.

BİLGİ

Kısaca irdelemek gerekirse; "bilgi" her ne kadar STK katılım düzeyini şema içinde en düşük kategoride gösterse de bilgiye erişim karar verme sürecinin her aşamasında STK'lar kadar kamu için de önem taşımaktadır. Bilgiye herkesin erişiminin kolay olmasının (yani görünebilir) yanı sıra, bilginin dilinin de herkes tarafından anlaşılır olması gereklidir. Politika geliştirirken sivil toplum kuruluşlarının sürece katılmaları, bilgi düzeyinden başlayarak kamu tarafından desteklenirse sivil unsurların katılım düzeyi de daha sonraki aşamalarda (istişare, diyalog ve en nihayetinde ortaklık) iş birliği ve güven de o kadar kuvvetlenecektir.

Kamunun bilgi verme ve toplama aşamasında kullanacağı taktikler önem taşımaktadır. Özellikle yuttaşların ve STK'ların karar verme sürecine samimi katılımı amaçlanıyorsa bu hedef kitlenin de zamanında, etraflıca ve farklı taktikler kullanılarak bilgi edinmesi için çaba sarf edilmelidir. Örneğin, ulusal ve/veya yerel gazeteler kullanılabilir; herkesin görebileceği yerlere (otobüs durakları, metro istasyonları, şehrin en çok kullanılan ve kalabalık olan meydanları, billboardlar gibi) farklı bilgileri içeren posterler yardımıyla katılım sağlanabilir; daha önce karar verme mekanizmalarına dahil edilmiş olanlara, kurum ve kuruluşlara mektuplarla/elektronik posta veya kamunun internet sitesi yoluyla ulaşmak mümkündür. Bu bağlamda medyanın her türü (TV, radyo, sosyal medya vb.) bilgiyi yaymak için kullanılmalıdır, özellikle radyo, duyuruları toplumla paylaşmak için en etkin yollardan biridir. Yine üzerinde durulması gereken bir başka husus ise karar aşamasının ilk etabında bilgi verip sonra da hiçbir şeyden haberdar etmemek değil; tam aksine yurttaşları ve STK'ları bu sürecin her aşamasında bilgilendirmeye devam etmektir. Yani "ne oldu?" veya "bundan sonra ne olacak?" gibi konularda da herkesin açık ve şeffaf bilgilendirilmesi karar verme sürecine katılımın önemli aşamalarındandır.

İSTİŞARE

İstişare, politikaya katılım sürecinde STK'lar açısından çok önemlidir. Bunu, kamunun da görerek STK'ları bu sürece dahil etmek adına üstüne düşenleri gerçekleştirmesi, kolaylaştırıcı olması gerekir. İstişare, kamunun inisiyatifi eline alarak ilgilendiği spesifik konu, gelişme veya politikaya dair sivil toplum kuruluşlarından görüş talep etmesidir. Bu süreçte hem kamunun STK'ları mevcut politika gelişmelerinden haber etmeleri hem konuya ilişkin yorum, görüş ve geri bildirim istemeleridir. Burada kamunun inisiyatif alması ön planda olduğu için ana fikirler ve onların etrafında şekillenen konular kamu kaynaklıdır. Bunlara görüş istenir. İstişare mekanizması karar verme aşamasının bütününde kullanılabileceği gibi özellikle kanun yazımında, izlemede ve yeniden düzenlemelerde son derece yararlıdır.

DİYALOG

Diyalog boyutuna geçildiğinde STK'ların katılım düzeyinin biraz daha arttığı öngörülür. Bahsi geçen Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla ilgili İyi Uygulama İlkelerinde geniş ve iş birliğine dayalı iki diyalog tipine vurgu yapılmaktadır. Geniş diyalog karşılıklıdır ve bazen STK bazen de kamu bu diyalogu başlatabilir. Buna her iki tarafın düzenli olarak görüş alışverişinde bulunması veya kamuya açık oturumlar yapılması örnek olarak verilebilir. Kamu ile STK'lar arasındaki diyalog karşılıklı menfaatler ve paylaşılan ortak amaçlar çerçevesindedir. Dolayısıyla kapsamı geniş olduğu için, yürütülen politika geliştirme sürecine bağlı olmayabilir.

Öte yandan iş birliğine dayalı diyalog daha çok oluşturulacak belirli konudaki bir politika hakkında ortak ilgi alanları üzerinden yürür. Bu tip diyalog genellikle ortak bir tavsiye kararı, strateji ya da yasa üzerinde mutabakatla sonuçlanır. İş birliğine bağlı diyalog, geniş diyalog yönetimine göre daha güçlü ve yetkin olarak tanımlanır. Yapılan sık ve düzenli toplantılarla geliştirilecek politika stratejisinin özü belirlenir ve yine beklenti bu iş birliğinin çoğunlukla üzerinde mutabık kalınan bir kararla sonuçlanmasıdır. Yani gerek kamu gerekse STK'lar tartışarak bir ortak zeminde buluşurlar. STK'ların diyalog seviyesinde karar alma mekanizmasına dahil olması her aşamada olabilir ama özellikle gündem belirleme, taslak hazırlama ve yeniden düzenlemede daha da önemli hale gelir.

ORTAKLIK

Ortaklık yani artık STK'ların karar verme sürecinin her aşamasına birebir yer alması, sorumluluğun da tıpkı bir ortak gibi yine her aşamada kamu ile paylaşılmasıdır. Başta gündem belirleme ve ardından da uygulama aşamalarındaki ortaklık çok yararlı ve değerlidir. Tıpkı diyalog kısmında olduğu gibi STK'lar ve kamu yakın iş birliği yaparlar, bir araya gelirler. Ancak bu ortaklık devam ederken, STK'ların bağımsızlığı, kampanya yürütme hakları, yani özetle ortaklıktan bağımsız bir şekilde hareket etmeleri sağlanmalıdır. Avrupa Birliği özellikle STK'ların her açıdan bağımsızlığını savunmaktadır. Ortaklıktan bahsederken kamu örneğin bazı hizmetleri yerine getirmeleri için STK'lara belirli yetkiler verebilir. Veya katılımcı forumlar düzenlenebilir. Kaynakların tahsis edilmesi de dahil olmak üzere ortak karar verme birimleri kurulabilir. Aynı şekilde çalışma grupları kurulması, amaca özel uzmanlardan oluşan grupların kurularak politika tercihleri konularında tavsiyelerde bulunulması da katılımın en üst seviyesi olan ortaklık düzeyinde başvuru mekanizmalarının başında gelmektedir.

1.2. Karar Verme Sürecinin Aşamaları

Şekil 2: Politika Döngüsü

Sivil Toplumun Karar Verme Süreçlerine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri belgesinde politika yapma süreci birbirine bir döngü halinde bağlı aşamalar halinde altıya ayrılmıştır. Şekil 2 siyasal karar alma sürecinin altı farklı aşamasını, sırasıyla göstermektedir. Karar verme sürecinin her aşamasında, STK'lar kamudaki karar alıcılarla karşılıklı diyaloga girebilmektedir. STK'ların politika döngüsüne katılımı savunuculuk, bilgi verme, farkındalık yaratma, hizmet sağlama, uzman görüşü sunma, öneriler getirme, yenilikçi girişimler sunma ve izleme ana başlıkları altında gerçekleşmektedir. Bazen bunların hepsi bazen de birkaçını kullanarak sürece katkı sağlamaktadırlar.

Politika döngüsü gündem oluşturma ile başlamakta, politika taslağının hazırlanması, karar verme, politikanın uygulanması, izleme ile devam etmekte ve politikanın yeniden düzenlenmesi aşamasıyla döngünün devamı sağlanmaktadır. Her aşama STK'lara ve kamu yetkililerine karşılıklı etkileşme fırsatları sunmaktadır ve bu süreçlerin azami etkileşimli yürütülmesi daha etkin politikaların oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.

İyi Uygulama İlkeleri⁷ belgesinde, politika yapma aşamalarının her birisi için her bir katılım düzeyine karşılık gelen yöntem ve araçlar ayrı ayrı açıklanmıştır. Ayrıca her politika yapma aşamasında sivil toplumun rolü ve katkıları ile kamunun sorumluluklarının çerçevesi çizilmiştir. Bu haliyle belge kaynak niteliğinde olup, birçok çalışma için yol göstericidir.

⁷ Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Council of Europe. www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation.

Vatandaşların yaşadıkları toplumun yönetiminde, politika geliştirme süreçlerinde, görüş beyan etme hakkı 1969 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer verilen unsurlardandır. Toplumu değiştiren ve geliştiren başlıca güçlerden biri sivil katılımı, bireylerin sorunlarını ilgili mercilere iletmeleri ve birlikte çözüm arayışına girmeleridir. Katılımcılık esasına göre yapılan toplumlarda bireyler, bilgi, beceri, kendine güven, yaratıcılık, motivasyon, kendine saygı, artan haklar ve sorumluluklarla donanmaktadır. Katılımcı süreçlerin topluma faydalıyorsa, hakların ve sorumlulukların yeniden dağıtılması, sorumlulukların paylaşılması, kaynakların verimli kullanılması ve sürdürülebilirliğin tesis edilmesidir. Bu işleyiş daha adil, paylaşımcı ve refah seviyesi yüksek toplumların önemli unsurlarındandır.

1.2.1. Aşama: Gündem Oluşturma

Siyasetin gündemini belirleyen kamu otoritesidir (parlamento, hükümet vs.). Burada STK'lar kendi ilgi alanlarına göre belirlenen bu gündemin doğru şekillenmesini sağlamak için devreye girebilirler. Seçilen gündem çerçevesindeki sorunlar, ihtiyaçlar, çözümler gibi başlıklarda önceliklerini belirleyerek savunuculuk kampanyası başta olmak üzere farklı araçları kullanarak karar alıcıları etkilemeye çalışırlar. "Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri" burada yapılacak faaliyetleri "siyasal görüşmeleri tamamlayan" faaliyetler olarak adlandırıyor. Aslında gündem oluşturma sivil toplumun karar verme süreçlerine ciddi anlamda katkı sunabilecekleri bir aşamadır. Burada gündem oluşturma'nın önemini de altını çizmek gereklidir.

Günümüzde hükümet dışı unsurlar, politika döngüsünün paydaşı olarak devletler ve parlamentolarla birlikte çalışmakta ve etkin politikalar geliştirilmesi için sürece önemli katkılar sunmaktadırlar. Bunun da ötesinde, STK'lar tarafından sürecin şekillendirilmesi ve bu sayede sonuca etki edilmesi günümüzde artık devletlerin beklediği ve toplumun arzu ettiği bir durumdur. Diğer bir ifadeyle kamu politikalarını belirlemede tek etkin yapının siyasal iktidar olmadığı, toplumsal beklentileri karşılamak için sürece giderek artan oranda hükümet dışı unsurların da katıldığı bir gerçektir.

Yeni katılımcı kamu yönetimi anlayışının hayata geçmesiyle, insan hakları, kentli hakları, çevre, kültürel haklar gibi birçok konuda üretilcek politikalarda, hükümetler kadar hükümet dışı organizasyonların da etkin olmaya başladığı görülmektedir.⁸ Katılımcı kamu yönetimi anlayışı

⁸ Bulut Yakup, Soner Akın, Ömer Fuad Kahraman, Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi, Strategic Public Management Journal, Volume 3, Issue 6, s25, 2017.

sayesinde yönetim kavramı devreye girmiş ve birlikte çözüm üretme ve uygulama geliştirme çabası ülkelerin gündemlerine yerleşmeye başlamıştır.

STK'lar, toplumda ihtiyaç duyulan veya geliştirilmesi gereken belirli politikalar konusunda ilgi çekme ve farkındalık artırma amaçlı lobi faaliyetleri yürütür ve kampanyalar düzenlerler. Günümüzde yeni politika tasarılarının STK'ların yürüttüğü kampanyaların etkisi sonucu oluştuğuna sıkça rastlanmaktadır.

Gündem belirleme sürecinin unsurları medya gündemi, kamuoyu gündemi ve politik gündem olarak sıralanabilir.⁹

Medya Gündemi

Medya doğal afetler, çevre, insan hakları, terör olayları, ekonomik konjonktürdeki değişikliklerle ilgili haberleri gündemine alır. Bu haberler medya çalışanlarının kişisel tecrübelerine ve gündem önceliklerine göre belli bir önem sırasına konur ve ilgililerle paylaşılır.

Kamuoyu Gündemi

Medya ele aldığı haberlerle kamuoyunun dikkatini büyük ölçüde üzerine çeker ve toplumu oluşturan bireylerin kişisel bilgi ve birikimlerine göre ülkenin en önemli sorunu ve/veya sorunları tespit edilmeye çalışılır. Bu anlamda medyanın bilgilendirici gücü kadar yönlendirici gücü de önem arz etmektedir.

Politik Gündem

Kamuoyu medya ve diğer iletişim araçlarından elde ettiği bilgileri kendi algılama süzgecinden geçirerek belirli bir önem sırasına yerleştirir. Kamuoyunun tartıştığı ve ilgilendiği konular, ihtiyaçlar ve sorunlar politikacıların da dikkatini çeker ve politik gündeme oturur. Toplumsal sorun olarak dikkati çeken, hızlı karar alınması gereken, toplumsal beklenti ve taleplerin yoğun olduğu konular politik gündemin merkezinde yer alır.

⁹ Demokaan Demirel, Kamu Politikasında Gündem Belirleme, Kamu Politikasına Giriş, Ankara, 2015.

Gündemin belirlenmesi politik müzakerelerin belirli konular temelinde başlamasını da sağlar, ancak bir konunun gündeme taşınması toplumsal sorunların mutlak bir biçimde çözüleceği anlamına gelmemektedir. Çeşitli toplumsal grupların ihtiyacın tanımı ve buna ilişkin çözüm önerileri üzerinde uzlaşma sağlamaları ve ayrıca kamuoyu, medya ve politikacıların büyük bir kesiminin desteğini sağlamalarını gerektirmektedir. Gündeme almada idari ve siyasi karar alma mekanizmalarının halkın talepleri doğrultusunda göz önünde tutulması gereken konuyu bir problem olarak tanımlamaları ve buna göre hareket etmeleri gereklidir.

Politika oluşturma sürecinde STK'lar, kolektif olarak değiştirilmesini istedikleri, özel ilgi duydukları konuya ilişkin karar alıcıları geliştirmek ve/veya değiştirmek istedikleri konu veya alana dair etkilemeye çalışırlar. Stratejik planların geliştirilmesinde de katılımcı politika araştırma süreçlerinin ve diyalogun önemi çok büyüktür. Demokrasinin işleyişinde, tüm kesimlerin kapsanmasında, sorunlara çözümlerin yerinde ve zamanında bulunmasında ve sorun ortaya çıkmadan önce sürecin farkına varılıp müdahale edilmesinde STK'ların katkısı, kamu kurumlarının katkısı kadar büyük önem teşkil etmektedir.

Gündem oluşturma aşamasında, seçilen konuya yönelik hukuki bir düzenleme olmaması; var olan bir düzenlemenin daha geliştirilmesi ya da zaten iyi geliştirilmiş bir hukuki unsurun uygulanmasında sorunlar yaşanabilmektedir. İyi düzenlenmiş bir kanunun veya politikanın bazen uygulanma aşamasında da farklı talepler olabilir. Diğer bir ifadeyle, siyasal gündem sadece parlamento ve hükümetler tarafından değil, hükümet dışı unsurlar, örneğin STK'lar ya da bir grup STK tarafından oluşturulan platformlar, federasyonlar vb. tarafından da gündemdeki sorunlar; ihtiyaçlar hakkında yapılacak kampanyalar ve lobi faaliyetleri ile şekillenmektedir. Yeni politika girişimleri çoğunlukla STK kampanyalarının etkileri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada STK'ların amacı karar verici mercileri toplumun ya da toplumun bir kısmının kolektif çıkarı adına etkilemektir. STK'lar siyasal aktörleri etkilemek adına kimi zaman yönlendirici kimi zaman da tamamlayıcı bir şekilde faaliyet göstermektedir. Bu aşamada politika ağları geliştirmek için girişimde bulunan STK'lardan bahsedilmektedir.

Politika Ağları Yaklaşımı'na göre küreselleşme ve gelişmekte olan yönetim yaklaşımları karar alma süreçlerindeki aktörlerin sayısını artırmış, birlikte karar verme modelini geliştirmiştir. Günümüzde kararların pek çok aktörün ortaklığında alındığına, etkileşimli süreçlerin hâkim

olduğuna tanık olmaktayız. Bu yaklaşıma göre STK'ların gücü diğer ağlarla olan ilişkilerine dayandırılmakta ve STK'ların uluslararası STK'larla iş birliği içinde olmaları veya özel sektör kurumlarıyla etkileşimleri politikayı etkileyebilme konusunda güçlerini artıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰. Ülkemizde STK'ların ağ kurmaya ilgisi gün geçtikçe artmakta ve bu kapsamdaki hibe programlarıyla süreç desteklenmektedir.

Avrupa'daki Örnek Ağlar:

Caritas Europa, COFACE (Avrupa Birliği'nde Aile Örgütleri Konfederasyonu), Dinamo Uluslararası-Sokak İşçi Ağı, EAPN (Avrupa Yoksullukla Mücadele Ağı), EMN (Avrupa Mikrofinans Ağı), ENSIE (Avrupa Sosyal Entegrasyon Ağı), ESN (Avrupa Sosyal Ağ), Eurochild, Eurocities, Eurodiaconia, EuroHealthNet, FEANTSA (Evsizlerle Çalışan Ulusal Federasyonlar Avrupa Federasyonu), MHE (Akıl Sağliğı Avrupa Federasyonu), PICUM (Belgesiz Göçmenler İçin Uluslararası İşbirliği Platformu) gibi gerek sağliğ, gerek göç ve barınma gerekse iş birliği ve dayanışma temalı yapılar dikkatleri çekmektedir. (Ec.europa.eu, 2017)

ZAMBİYA

Zambiya'daki Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Ağı (CSPR), sivil toplumun etkili ve anlamlı bir biçimde ülkedeki yoksullukla mücadele strateji belgesinin tasarlanması (gündem oluşturulması), formüle edilmesi, uygulanması ve izlenmesi için oluşturuldu. Bu ağ sivil toplumu harekete geçirme gücü ile politika sürecinin anlaşılması için tarafları bir araya getirmeyi başardı. Böylece farklı kaynaklardan kuvvet alan savunuculuk faaliyeti siyasal sürece katılımı başlattı ve yoksulluktan etkilenen insanları güçlendirerek değişim için harekete geçmelerini sağladı. Karar

¹⁰ Bulut Yakup, Soner Akın, Ömer Fuad Kahraman, Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi, Strategic Public Management Journal, Volume 3, Issue 6, s27, 2017.

verme sürecini ulusal düzeyde etkileme başarısına örnek teşkil etti. Bunun dışında savunuculuk ve iletişim; koalisyon kurma ve ağ oluşturma; bütçe analizi yapılmasından belli zaman aralıklarıyla kaynakların nasıl kullanıldığına, yoksulluk seviyesine, sosyal hizmetlerin yoksullara ulaşmasının etkisinden daha pek çok politikaları etkileyen konuda sivil toplum kuruluşları ile kamu birlikte çalıştı.

Ülkelerin katılımcı kamu yönetim çalışmalarını, yıllık raporlar yardımıyla ilerlemelerini izlemek ve daha pek çok çeşitli ayrıntılara ulaşmak için incelenmesi gereken en önemli kaynakların başında "Open Government Partnership" (Açık Yönetim Ortaklığı) gelmektedir. Bu inisiyatif uluslararası bir girişimdir ve kullanıcılara açık bir platformdur. Açık Yönetim Ortaklığı'nın temel hedefi şeffaflık ve hesap verilebilirliğin artırılması, vatandaşların ve sivil toplumun kamusal karar alma ve uygulama süreçlerine daha fazla katılımının sağlanmasıdır.¹¹ Bu anlamda girişim oldukça önemli bir veri bankası işlevi görerek ülkelerin hükümet dışı unsurlarının karar alma süreçlerine katılımına dönük mekanizmalarını paylaştığı, detaylı raporların yer aldığı, iyi örneklerin tespiti ve güncel uygulama örneklerinin incelenmesi için çok değerli bir kaynak sunmaktadır. Aşağıdaki bölümde Açık Yönetim Ortaklığı'nın web sitesinde yayınlanan ülke raporlarından İtalya ve İsveç örnekleri kısaca paylaşılmaktadır.

Açık Yönetim Ortaklığı'nın yayınladığı, İtalya'nın 2016-2018 yıllarını kapsayan dönem raporunda sivil unsurlarla etkileşimle ilgili yöntemler, ulaşılan hedefler ve yapılanlar detaylarıyla anlatılmıştır.¹² Bu alanda sunulan oldukça detaylı raporlardan istişare daveti ve sonrasında gerçekleştirilen faaliyetlerden bir kesit aşağıda paylaşılmaktadır.

İTALYA

"...Hükümet asgari istişare gerekliliklerine uymuş ve altı ayda bir paydaş toplantısı yapmıştır. Mayıs 2017'de Kamu İdaresi Bakanı Marianna Madia, tüm OGF (Açık Yönetim Forumu) üyelerini eylem planının uygulanmasına yönelik istişareye katılmaya davet etti. 45 Gündemde sivil toplum sunumları yapıldı ve konular kamu ve STK temsilcileri tarafından tartışıldı. Tartışma, toplantı notları ve yorumlar kamuya açık OGF Google tartışma grubu ve belge deposunda kaydedildi ve yayınlandı."

¹¹ Bknz. Çevrimiçi: <https://www.opengovpartnership.org/about/about-ogp>

¹² Bknz. Çevrimiçi: https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Italy_Mid-Term_Report_2016-2018_EN.pdf, s.26.

Bir diğerk ÷lke örneğini de İsveç'ten sunabiliriz. İsveç yüksek sosyal standartları ve kapsayıcı sosyal politikalarıyla bilinen bir ÷lke olarak Açık Yönetim Ortaklığı'yla paylaştığı 2016-2018 yıllarına ait raporda, STK'ların politika oluşturma sürecine katılımına dair oldukça detaylı paylaşımlarda bulunmuş ve öz değerlendirme yapmıştır.¹³

İSVEÇ

"...Hükümetin Sivil Toplum Politikası ve Sivil Katılım İçin İyi Uygulama İlkelerinin birleşimiyle, ulusal çapta yüzden fazla STK'yla yakın iş birliği içinde diyalog ve bilgi alış-verişi için yöntem geliştirildi. STK'lar sadece demokrasinin önemli bir unsuru değil; onlar aynı zamanda çalışma alanlarında oldukça uzman organizasyonlardır. Hükümet STK'ların uzmanlığından daha fazla ve etkin şekilde yararlanmak için yapılandırılmış bir model geliştirilmek ve her uzmanlık alanı için, önceden bilgi edinerek, beklentileri ve hedefleri de belirleyerek, kendi uzmanlığını geliştirme kararı almıştır."

Rapor dönemlerinin tablolarla değerlendirildiği, uygulamaya dönük tüm detayların bulunduğu bu Açık Yönetim Ortaklığı, politika geliştirme döngüsüne hükümet dışı unsurları katmak ve yapıları katılımcı hale getirmek için ne tür mekanizmalar kullanılabileceğini incelemek için kaynak sunmaktadır. Gündem oluşturma ve sonraki bölümlerde incelenecek olan "Kamu Otoritelerinin STK'ları Danışma Sürecine Katma Sorumluluğu" bölümü için güncel örneklerin, özellikle iyi örneklerin bulunabileceği bir kaynak olarak da Açık Yönetim Ortaklığı yine incelenmeye değer bir kaynaktır.

1.2.2. Aşama: Politika Taslağının Hazırlanması

Gündemin belirlenmesinin ardından karar verme sürecinin ikinci aşamasında o gündeme ilişkin politika taslağının hazırlanma süreci başlamaktadır. STK'ların gündem belirlemedeki etkilerinin düzeyi bu aşamada da önemli olacaktır. Eğer gündem belirleme kısmında aktif rol oynayarak en azından istişare ve diyalog veya (en ideali ama bir o kadar da zor olanı) ortaklık seviyesinde etkili olmuşlarsa o etkilerini ve katılım düzeylerini politika taslağının hazırlanması aşamasına da daha kolaylıkla taşıyabilirler. Ama bu gerçekleşmemişse bile STK'ların bu aşamada devreye girmesi önemli katkı sağlayacaktır. Gündeme alınan konuya ilişkin kendi yaptıkları (bu tek bir STK olabileceği gibi birden fazla STK'nın oluşturduğu bir konsorsiyum da olabilir) masabaşı ve

¹³ Bknz. Çevrimiçi: https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Sweden_Mid-Term_Report_2016-2018_for-public-comment_EN.pdf s.45.

saha araştırmalarından (mülakatlar, anketler, yüz yüze görüşmeler, röportajlar vs.), tecrübelerinden de yola çıkarak oluşturulacak politikaya ilişkin sorunları tespit edebilir, bunlara göre de çözüm önerileri sunabilirler. Bu noktada “kanıta/veriye” dayalı – yani kulaktan dolma olmayan, savunulabilir- bilgilerle hareket etmek önem taşıyacaktır. Yine bu aşamada tüm paydaşlarla kurulan diyalog -ki bu bölgesel, ulusal veya uluslararası olabilir- gündemdeki konu hakkında daha fazla bilgi toplanmasına, örneklerin incelenmesine de vesile olacaktır. Yine bu aşamada istişare imkânlarının açık olması sağlıklı bir kamu-STK iş birliği için elzemdir. Kamu yerleşik süreçlerini uygulamak yerine STK’ları da bu sürece dahil edebilirse, karar verme süreci hem daha demokratik işleyecek hem de daha sonraki aşamalarda akış daha kolay olabilecektir.

1.2.3. Aşama: Karar Verme

Karar verme aşamasında her ülkenin kendi siyasal karar verme biçimleri, yasaları devreye girmektedir. Her ülke kendi mevzuatı çerçevesinde gerekli prosedürü gerçekleştirir. Bu aşamada üzerinde durulan ve ideal olan nokta, yasa taslakları ve önerilerinin STK’ların görüşlerine ve katılımına bir noktada açık olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, eğer parlamentoda oylanacak ise oylama öncesinde STK’lardan gelecek olan farklı düşünce, görüş ve geri bildirimler kamu yetkilileri tarafından mutlaka dikkate alınması ve değerlendirilmesi önemlidir. Bu görüşleri almak için kamunun da sistemi iyi işletmesi gereklidir. Hatta bununla ilgili bir mekanizma geliştirilebilir. Örneğin istişare için gerekli zaman önceden ayarlanarak ilan edilip; yeterli süre verilerek, raporlama yapılabilir. Tüm bunlardan önce ise istişare ile ilgili olarak kamuoyuna yönelik açık çağrı gerçekleştirilebilir. Bu sayede yapılacak olan istişare çok yararlı ve etkin olabilir. Bu sayede, kararların bilgiye, veriye ve dolayısıyla kanıta dayalı olarak çıkarılması söz konusu olacaktır. Hiç şüphesiz ki, karar verme mekanizmasındaki son tercih -eğer bir halk oylamasından, referandumdan bahsedilmiyorsa- karar veren otoriteye aittir.

1.2.4. Aşama: Uygulama

STK’lar için uygulama, daha önce ilmek ilmek ördükleri, politikaları ve uygulamalarını etkilemeye yönelik çalışmalarının sonuçlarını görecekları bir aşamadır. Avrupa Konseyinin referans belge olarak kabul ettiği “Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkelerinde” uygulama aşamasında aktif ortaklığın yanı sıra, beklentiler ve fırsatlarla ilgili net ve şeffaf bilgilere erişimin altı çizilmektedir.

Hizmet sağlama ve proje uygulama konularda da pek çok STK’nın en aktif oldukları aşama olduğu belirtilmektedir.

1.2.5. Aşama: İzleme

STK'ların karar verme süreçlerinin hepsine katılımı önemli ve değerlidir. Ancak izleme aşaması özellikle uygulama aşaması ile birlikte politikaların gerekirse yeniden oluşturulmasına ciddi geri bildirim vereceği için daha da önem taşır. Adından da anlaşılacağı gibi izleme aşamasında uygulanmaya başlanan politikanın sonuçlarına bakılır, bu sonuçlar değerlendirilir. Kabul edilen politikanın, programın veya yasanın öngörülen amaca ulaşip ulaşmadığına bakılırken, bu izlemenin yapılması için gerekli olan şeffaf, açık ve etkili bir izleme/değerlendirme mekanizmasının oluşturulmuş ve işliyor olması gereklidir.

TAYLAND

Siam Care Vakfı, çocukların aşı kartları üzerinden HIV virüsünü taşıyıp taşımadıklarını ifşa eden uygulama konusunda kaygı duydu. Anneler, HIV pozitif yazısının çocuğunun aşı kartının ön yüzünde bulunmasından rahatsız oluyor ve özel hayata saygı çerçevesinde bunun kaldırılmasını istiyorlardı. Aslında HIV virüsüne karşı tutulan aşı kartları iyi düzenlenmişti. Yani çocukların önemli aşıları, çocukların gelişimleri ve sağlık kayıtları düzenlenmişti. Siam Care Vakfı, Halk Sağlığı Bakanlığı ile birlikte bir seminer düzenleyerek bu problemi ve diğer STK'larla üzerinde çalıştıkları çözüm önerilerini sundu. Bu önerilerden en önemlisi farklı STK'larla birlikte çalışarak önerilen aşı kayıt defterlerini yeni bir formata sokulmasıydı. Bakanlık da STK'ları da işin içine alan bir komite kurdu ve yeni format onaylanarak uygulanmaya başlandı.

1.2.6. Aşama: Politikanın Yeniden Oluşturulması

Politika uygulaması ve sonrasında izlenmesi aşamalarında gelen geri bildirimler, toplumun değişen ihtiyaçları gibi unsurlar politikaların yeniden gözden geçirilmesine neden olabilir. Özellikle sahadan gelen izlenimler, yeni ihtiyaç ve girişimlerin belirlenmesinde öne çıkar. Tüm bu değerlendirmelerin bağımsız yapılmış, kanıta dayalı olması yürürlükteki politikanın yeniden oluşturulmasını gerektirebilir. Bunun değerlendirilmesinde diyalog yollarının açık olması beklenir. Politikanın yeniden oluşturulması ise karar alma sürecinin başlaması demektir. Yani yeniden gündemin belirlenmesi ve ona göre aşamaların yeniden yaşanmasını getirir.

Siyasi görüşmeleri tamamlayan faaliyetler her ne kadar aşağıdaki tabloda genel olarak tanımlanmış olursa olsun, tıpkı karar alma sürecinin tüm aşamalarında olduğu gibi tek veya birden fazla faaliyet de tercih edilebilir. Faaliyet tercih edilirken de kültüre, gündeme, bölgeye ve ülkeye göre yeni araçlar da denenebilir.

STK'ların karar verme sürecinin tüm aşamalarında katkı verebileceği ana konu başlıkları		Örnek faaliyetler
Savunuculuk	Savunuculuk yurttaşların alınan her türlü karara katılımını sağlamak için önemli bir araçtır. Savunuculuğu;¹⁴ politikaları, hâlihazırdaki uygulamaları değiştirme/iyileştirme, henüz yasalarda, belgelerde, tedbirlerle ele alınmamış bir konuyu gündeme getirme girişimleri ve başkalarının (karar alıcıların) eylemlerini etkilemek için tasarlanan bir dizi faaliyet; bilgiyi stratejik olarak kullanma süreci¹⁵ olarak özetleyebiliriz. Bu faaliyetler iktidarları, uluslararası finans kuruluşlarını veya diğer güç sahibi aktörleri ikna etmek, üzerlerinde baskı oluşturmak ve onları istenilen yönde harekete geçirmek için kurgulanır. Bu anlamda öncelikle değişmesi gereken politika, eylem gerektiren konu ve sonra bu konunun çözümüne dair alt politikaların neler olabileceği belirlenmelidir.¹⁶ Savunuculuk karar vericilerin karar verme sürecinde etkilenmesi; izleme aşamasında söz konusu politika girişiminin hedef kitleye ulaşp ulaşılmadığının, bu girişimden yararlanılıp yararlanılmadığının ve arzu edilen sonuçlara varılıp varılmadığının izlenerek dile getirmesini kapsar. Politikaların yeniden formüle edilmesi aşamasında da zaten izlenen politikanın kısıtlarının ortaya konularak, yan etkilerinin değerlendirilmesi ve politikanın yeniden oluşturması için lobi faaliyetlerine başlanmasını içerir.	Farkındalık kampanyaları düzenlemek, Bilgi içeren küçük el broşürleri yapmak, Basın toplantısı düzenlemek, Basın bülteni yazmak, Dosya hazırlayarak karar vericileri ziyaret etmek ve yüz yüze görüşmek, Etkinlik tasarlamak, Savunuculuk yapılacak konu ile ilgili uzmanları bir araya toplayarak kamuya açık seminer, kongre vb. düzenlemek, Sosyal medya kampanyası düzenlemek, İnternet üzerinden bilgi paylaşmak Diğer STK'larla (ulusal, yerel, uluslararası) ağ kurmak, Politika konularında yayınlar üretmek, Medya için konuya ilişkin makaleler yazmak, Kanun yapıcılara bülten göndermek, Karar vericiler tarafından yönetilen projelerde çalışmak, vb.

¹⁴ "Women's Rights Advocacy Toolkit", Womankind Worldwide

¹⁵ BOND Guidance Notes Series 3'den STMG (Ekim 2009) "Sivil Toplum Örgütleri için Savunuculuk Rehberi", Yiğit Aksakoğlu, s.5 tarafından alıntı yapılmıştır.

¹⁶ Bulut Yakup, Soner Akın, Ömer Fuad Kahraman, Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi, Strategic Public Management Journal, Volume 3, Issue 6, s27, 2017.

Bilgilendirme ve Farkındalık Yaratmak	STK'ların uzman oldukları konudaki bilgi, araştırma ve deneyimlerinin karar vericilerle paylaşılması; kilit yurttaş gruplarını, kendi üyelerinin/kullanıcılarının konuya müdahil edilerek bilgilendirilmesi; bu bilgilendirme sırasında yurttaşlara ulaşılmasında rol oynamak; dinlemek, gerekli tepkiyi göstermek ve bilgilendirmek. Bu bilgilendirmeyi karar verme sürecinin tüm aşamalarına taşımak. Örneğin politika taslağı hazırlanıyorsa başta STK üyeleri olmak üzere tüm yurttaş gruplarını taslak hazırlama süreci ve gelişmeler konusunda haberdar etmek veya karar verme aşamasında yine hedef kitlesine hem siyasi karardan bahsetmek hem de bu kararın potansiyel etkilerini aktarmak; uygulama aşamasında nasıl uygulandığına dair stratejileri aktarmak gibi bir dizi faaliyette bulunabilirler. Düzenli bilgi aktarımı yaparak konu hakkında farkındalık yaratırlar.	Basın toplantısı düzenlemek, Basın bülteni çıkartmak, Atölye çalışması yapmak, Poster kampanyası, Halk forumları, konferans düzenlemek, Araştırma yapmak ve yayınlamak, Sosyal medya kampanyası düzenlemek, Mektup yazmak, Radyo ve Televizyon programı yapmak/katılmak, İnternet üzerinden videolar paylaşmak, Etkinlik planlamak Eğitimler vermek vb.
Uzmanlık Bilgileri ve Öneriler	Belirli konularda uzman olanlar, siyasal gündemin etkileneceğinde en önemli rolü oynar. Bu kişilerin analizleri ve araştırmaları toplumun güncel ve gelecekteki ihtiyaçlarını belirler ve önemli bakış açıları sunarak konunun farklı yönleriyle anlaşılmasını sağlar. Gündem oluşturma aşaması gibi karar verme aşamasında da karar vericileri bilgilendirmek ve etkilemek üzere ayrıntılı bilgi dosyalarının hazırlanması söz konusudur. STK'lar örneğin izleme aşamasında da oluşturulan politikanın yarattığı etkiye ilişkin veri toplamak, araştırma yapmak ve bunların sunulması ile politikaların yeniden oluşturulması aşamasında ise boşlukların belirlenerek yeniden formüle edilmesi için gerekçelendirmek, araştırma ve analizlerle desteklemek gibi katkı sunabilirler.	Analizleri yayınlamak, Bilgi ve önerileri paylaşmak (bu paylaşım web üzerinden olabileceği gibi sosyal medya üzerinden de gerçekleştirilebilir), Uzmanların bir araya geldiği çeşitli seminer, çalışma grupları oluşturmak, Halk ile soru cevap platformu kurmak vb.

Yenilikçi Girişimler	Yeni çözümler ve yaklaşımlar oluşturmak; bunların siyasal gündeme nasıl dahil edileceğini göstermek de gündem oluşturma sürecine katkı sağlayan ve süreci hızlandıran unsurlardır. STK'lar, Politika taslağının hazırlanması sürecinde ise pratik çözümler ve modeller sunabilir politikaların yeniden oluşturulması aşamasındaysa yeni yaklaşımlar üzerinde çalışarak öngördükleri yaklaşımın politikanın yenilenmesinde temel bir unsur haline gelmesini sağlayarak katkı sunabilirler.	Yenilikçi girişimlerin duyurulması konusunda medyadan yararlanmak, Bir etkinlik etrafında paydaşları toplamak ve yenilikçi girişimleri anlatmak, tartışmak vb.
Hizmet Sağlama	STK'lar politika gündemi oluşturulması aşamasında toplumda belirli bir kullanıcı gruba yönelik politika oluşturabilirler. Alternatif ya da mevcut olmayan hizmetlerin belli bir gruba yönelik olarak uygulamaya girmesi konusunda çalışabilirler. Politika taslağının oluşturulmasına bu çerçevede destek verebilirler.	Broşür hazırlamak, Bilgilendirici küçük el kitapları sunmak, Hizmete ilişkin yapıyı halkın katılımının sağlandığı bir etkinlik çerçevesinde anlatmak, aktarmak, Odak grup toplantısı gerçekleştirmek vb.
İzleme / Gözlemci Olmak	STK'ların karar verme sürecine en önemli katkı sağladıkları bölümlerden biri de karar verme sürecindeki aşamaları gözlemleyerek takip etmektir. Örneğin süreçler paydaşları ne kadar işin içine dahil etmiştir, ne kadar şeffaf gerçekleşmektedir; paydaşları ilgilendiren konuların ne kadarı ele alınmıştır. Veya karar alma sürecini takiben bu sürecin demokratiklik, şeffaflık, en uygun biçimde etkinlik açılarından değerlendirilmesi yine STK'ların katkı sağlayacağı konuların başında gelmektedir. Özellikle uygulama aşamasında politikanın konuşulduğu gibi amacından sapmadan ve negatif yan etkileri olmadan uygulanıp uygulanmadığını gözlemler. Karar verme sürecinin izlenmesi aşamasında ise en önemli rol yine STK'larındır. Uygulanan politikanın etkisini izleyerek, gözleyerek en baştan beri üzerinde durulan amaçlara ulaşılıp ulaşılmadığını tespit eder. Bu tespit politikanın yeniden formüle edilmesi sürecine girilecekse gerekçelerden birini de oluşturabilir.	Raporlar oluşturmak, Oluşan izleme raporlarını sosyal medya ve web üzerinden paylaşmak, Medya aracılığı ile elde edilen verileri paylaşmak, Konu ile ilgili verilere dayanan dosyalar hazırlamak ve kamuya sunmak vb.

Yukarıdaki tabloda STK'ların karar verme süreci içinde kendilerine yer bularak katkı sunabilecekleri 6¹⁷ ana başlık belirlenmiştir. Bu başlıkların genel çerçevesi ve politika döngüsü içindeki konumu bazı örneklerle gösterilmiştir. Tablonun en sağ sütununda ise bazı örnek taktikler sıralanmıştır.

STK'lar katkı sunma aşamasında karar alma gücüne sahip otoriteye ilişkin bilgilerini mutlaka gözden geçirmelidirler. Örneğin, bu otorite kimdir; yeni fikirler beklenmekte midir, karar verme sürecinin siyasal prosedürü nedir; paydaşlar kimdir, kamuya bilgi aktarımı ile bu paydaşların arasında nasıl bir bağ vardır; söz konusu politikaya ilişkin nasıl bir duruş söz konusudur - politikanın yanında veya karşısında-; verilere dayalı kanıtlar nelerdir gibi. Aynı zamanda STK'ların dikkate almaları gereken konuların başında söz konusu politika için karar alma sürecinde karar vericilerle çalışarak yeterli zaman ve kaynağı kullanmaları, katılımcı bir yaklaşımla politikanın meşruiyeti ve uygulanması -tanıtılması ve benimsenmesi- konusunda devreye girmelerinin de bekleneceğidir. Peki kamu, STK'lar başta olmak üzere, gerekirse de yurttaşları, hangi faaliyetleri kullanarak iş birliği mekanizmasına ve karar alma sürecine dahil edebilir? Bu iş birliği mekanizmasını bilgi, istişare, diyalog ve en yüksek katılım düzeyi sayılan ortaklık seviyesine nasıl çekebilir?

¹⁷ Bu 6 ana başlık Avrupa Konseyinin referans belgesi olarak kabul ettiği "Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri" kitapçığından alınmıştır.

Aşağıdaki tabloda fikir vermesi açısından bazı yöntemler sıralanmıştır. Kamunun uygulayacağı her bir faaliyete karşılık olarak STK'lar tarafından da katkı sağlanacağı unutulmamalıdır.

Kamu Tarafından Kullanılabilecek Örnek Faaliyetler	Örnek Faaliyet Çıktıları
✓ Odak grup toplantıları	✓ Atölye çalışmaları yapılarak, başta STK'lar olmak üzere karar verme sürecine katılması istenen tüm gruplardan fikirlerin toplanması vb.
✓ İlgili gruplara anketler gönderilmesi	✓ Yereldeki toplum liderleri ile konuşularak karar verme sürecinin daha verimli çalışmasını sağlamak için görüşmeler yapılması vb.
✓ Farkındalık yaratmak için özel temalı bir gün düzenlemek (örneğin atık konusunda çalışma varsa bu konu özelinde bir gün düzenlenmesi)	✓ El broşürlerinin hazırlanması vb.
✓ Basit ve anlaşılır bir dille yazılan ve durumu özetleyen dokümanların hazırlanması ve paydaşlar başta olmak üzere yurttaşlarla paylaşılması	✓ Seminer, konferanslar düzenlenmesi vb.
✓ Beyin fırtınası toplantılarının yapılması	✓ Radyo programları vb.
✓ Medyanın farkındalık artırma faaliyetlerine katılması	✓ Kamu spotları hazırlanması vb.
✓ Birebir toplantılar	✓ Posterlerin kullanılması vb.
✓ Arkasında sorular olan ve o soruları yanıtlayanların kolayca kamuya geri gönderebilecekleri şekilde düzenlenmiş olan broşürlerin hazırlanması ve yaygın olarak dağıtımının yapılması	✓ Sosyal medya mecralarının kullanılması, özellikle yurttaş katılımı isteniyorsa yarışma veya oyunların entegre edilmesi vb. ✓ Konuya ilişkin uygulamaların yaratılması ve tanıtılması vb.

Bu noktaya kadar hem STK'ların verebileceği katkıları hem de bu katkıların seviyesine ilişkin olarak katılım düzeylerinin hangi aşamalarda olabileceği incelenmiştir. Aynı zamanda da siyasal karar verme sürecinin 6 farklı aşamasındaki noktalara temas edilmiştir. Yine Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri¹⁸ dokümanında bulunan ama biraz

¹⁸ Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Council of Europe. www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation.

daha zenginleştirdiğimiz ve açtığımız tablo aşağıda paylaşılmaktadır. Bu tablo bahsi geçen süreçlerin birbirini nasıl etkilediğinin görülmesi açısından bütünlük oluşturmaktadır.

Katılım Düzeyi Tablosu

Siyasal Karar Alma Sürecinin Aşamaları	Gündem Oluşturma	Politika Taslağının Hazırlanması	Karar	Uygulama	İzleme	Politikaların Yeniden Oluşturulması
STK'ların Ortaklık Düzeyinde Katılımı	• Politikalar üzerinde tavsiyede bulunmak için çalışma grubu veya komite kurulması (sabit ya da geçici uzmanların yer aldığı)	• STK'ların politika taslağı hazırlama çalışmalarına aktif olarak katılması • Eş taslak hazırlanması	• Forumlar • Konferanslar • Ortak karar verme • Eş karar verme süreçleri	• STK ve kamunun, politikayı pilot bölgede uygulamak için stratejik ortaklık kurmaları ve geliştirmeleri	• Diyalogun bir üstü olarak stratejik ortaklık seviyesinde çalışma gruplarının/ komitelerinin kurulması	• Kamu, STK ve paydaşların katkısıyla uzmanlardan oluşan çalışma grubu ve komitenin politikayı revize etmeleri/ tavsiyede bulunmaları
STK'ların Diyalog Düzeyinde Katılımı	• Oturumlar • Halka açık forumlar • Konseyler • Bilgiye doğrudan erişebilmek için hükümetle irtibat sağlayacak bir görevlinin atanması	• Paydaşlarla çevrimiçi veya yüz yüze oturumlar • Soru-cevap panelleri • Taslak hazırlanırken çalışılan konu hakkında uzmanların katılımıyla uzmanlık seminerleri, toplantılar • STK'ların da dahil olduğu çoklu paydaş komiteleri, istişare birimleri	• Kamuya açık genel oturumlar ve/veya komisyon toplantıları • Politika tasarısı müzakerelerinin kamuoyu tarafından kolaylıkla izlenmesi	• Uygulamaya ilişkin kapasite arttırmak için seminerler • STK ve kamu yetkilileri için eğitimler	• Politika girişimlerinin izlenmesinden sorumlu STK'lardan oluşan çalışma grupları/komiteler kurulması	• İlgili paydaşlarla politikaya yeni yön verebilecek, beyin fırtınası yapılacak, bir dizi toplantı ve seminerler
STK'ların İstişare Düzeyinde Katılımı	• E-dilekçe, web forum gibi araçlarla başvuru alınması • Paydaşlarla farklı araçlar kullanarak istişare yapılması	• E-dilekçe, web forum gibi araçlarla başvuru alınması • Paydaşlarla farklı araçlar kullanarak istişare yapılması		• Uygulama hakkında bilgi verici etkinlikler, tartışmalar, konferanslar vb.	• Kamuoyu araştırmaları, internet üzerinden anketler gibi yöntemlerle geri bildirim alınması	• Sonraki aşamayı tartışmak için konferans, toplantı • STK'larla farklı metotlar uygulanarak istişare yapılması

STK'ların Bilgi Düzeyinde Katılımı	•Kolay ve açık bilgiye erişim •Araştırma ve çözüm önerileri •Kampanya ve lobi faaliyetleri •Web üzerinden bilgi paylaşımı	•Politika dokümanlarına ve tartışmalarına web sitesi üzerinden yayınlar da dahil olmak üzere açık ve serbest ulaşım •Kampanya ve lobi faaliyetleri •Araştırmalar	•Broşürler •Kararı etkileyecek kampanyalar - Lobi faaliyetleri •Medya açıklamaları	•Kamu sektörü belgelerine açık ve serbest erişim (belgelerin/bilgilerin web sitesine konulması gibi) •Sıklıkla sorulan sorular rehberi •Kamu ihale usullerinin açık ve şeffaf olması •E-mail hatırlatmaları	•Politikadaki ilerlemeye ilişkin bilgiye, açık ve kolay erişimin sağlanması •Kanıtla dayalı örnek ve istatistik toplama •Bağımsız değerlendirme ve çıkarılan dersler	•Bilgiye serbest erişim •Politikaları bağımsız değerlendirmek •Araştırma sonuçlarına ulaşmak •Kanıtlara ulaşmak
---	--	--	--	--	--	--

MACARİSTAN

Macaristan'ın Győr kentinde Ulusal ve Yerel Çevre ve Sağlık Eylem Planının hazırlanmasında yurttaşların ve diğer sivil unsurların (STK) karar verme sürecine katılmaları sağlandı. Bu bir proje gibi düşünülerek bu amaçla 1992'de halk sağlığı sistemi tarafından da desteklenen bir kampanya yapıldı. Projenin yönlendirme komitesi farklı sektörler arasındaki iş birliğini teşvik etmek amacıyla çalışmaya başladı. Komite, Győr'un toplum liderlerini de kapsayacak kadar genişletildi. Sivil forumlar dışında, Çevre Koruma Kulübü de işin içine dahil oldu; bu kulübün çeşitli programları sayesinde çevre sağlık problemleri nihai eylem programı öncesinde masaya yatırıldı. Bilgi, uzmanlık, deneyim aktarıldı. Sonrasında oluşturulan Eylem programı kent sakinlerine broşür ve yerel gazeteler aracılığı ile ulaştırıldı. Fikirler ve geri bildirimler toplandı. Ulusal Çevre ve Sağlık Eylem Planının Sekreteri de Győr'e gelerek halka kendilerinin deneyimlerini aktardılar; karşılaştıkları zorluklar, başarılar ve başarısızlıklardan bahsettiler. Sivil forumdan seçilen 80 kadar yönetici ile 40 sivil toplum kuruluşunun temsilcisinden 6'sı sivil toplumu temsil etmek üzere Proje yönlendirme komitesine seçildi. Ortak komite toplantıları yapıldı, sosyal konular tartışıldı ve tüm görüşler toplandı. Bu sayede karar verici otoriteler, yerel yönetimdeki temsilciler, sivil toplum kuruluşları, uzmanlar, çevre ve sağlık ve/veya bu alanlarla ilgili çalışanların temsilcileri ve şehir sakinleri arasında ortaklık ve iş birliği sağlandı. Sivil toplum kuruluşlarının gerek savunuculuk -kampanya- gerekse uzmanlık, öneri, farkındalık, yenilikçilik ile katkı sundukları proje karar verme süreci ve katılım konularında iyi bir örnek olarak kayıtlara geçti.

LETONYA

Letonya'nın Riga şehrinde 25 Eylül 2013 tarihinde, şehirdeki sivil toplum kuruluşları ve belediyenin iş birliği için anahtar niteliğinde bir platform oluşturuldu. Riga STK Evi fikri aslında 2010 yılında Riga'daki yurttaş forumundan filizlendi. Forumdaki çalışma grupları STK'lar, yurttaşlar ve yerel belediyeler arasındaki iletişim problemlerini analiz ettikten sonra ilerdeki ortak çabalar konusunda (aktiviteler, politik karar verme mekanizmalarının işlemesi vb.) daha iyi bir sinerji yakalamak; yurttaş, STK ve yerel belediyeler ile iş birliği modellerini belirlemek için Riga STK Evinin kurulmasına karar verdi. Bunun nedenlerinden biri de STK'ların buluşabilecekleri ve aktivite yapacakları bir mekânın olmamasıydı. Riga Belediyesi kullanılmayan bir belediye binasını yeniledi ve gerekli ekipman ve mobilya ile donattı. Sosyal entegrasyonun ve katılımcılığı teşvik eden STK Evi kapasite artırmak için kaynak sunarken, aynı zamanda bilgi ve fikirlerin; en iyi uygulamaların ve tecrübelerin değiş tokuş edildiği, ağların kurulduğu, lider eğitimlerinin verildiği bir yer haline geldi. STK'lar eğitimler, yaratıcı atölye çalışmaları, seminerler, toplantılar, kampanya ve konferans, forum gibi pek çok aktivite etrafında çalışıyorlar. Her yıl onbinlerce kişinin ziyaret ettiği bir yer haline dönüşen Riga STK Evi, kenti ilgilendiren kararlar etrafında belediye ile devamlı istişare, diyalog ve ortaklık halinde çalışıyor.

AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Birliği, EEAS (Avrupa Dış İlişkiler Servisi) aracılığı ile Suriye ve söz konusu bölgeye uluslararası yardım uygulayan sivil toplum kuruluşlarıyla çevrimiçi bir istişare mekanizması oluşturdu. Suriye Krizi'ni uluslararası gündemde tutmaya yönelik olarak Avrupa Birliği Brüksel'de, 24-25 Nisan 2018'de "Suriye ve Bölgenin Geleceğini Destekleme" konulu ikinci bir konferans öncesinde görüşlerini toplamak için Ürdün, Lübnan, Türkiye ve Brüksel'de istişare toplantıları düzenledi. Bu toplantılara gelemeyecek olan ortaklar için de çevrimiçi istişare yoluyla katkılarını göndermeleri istendi. Soruların geniş bir istişare sürecine olanak tanınması için tasarlanmış olduğu belirtildi. Aynı zamanda da uluslararası toplumun ve AB'nin yardımlarının ulaştırılmasıyla ilgili önceliklerine ve bu süreçlerin iyileştirilmesine yönelik çabalarına katkıda bulunacağını altı çizildi. Örnek uygulama ve odaklanmış tavsiyelerden somut örnekler verilmesi istendi. Katkıların adil bir şekilde işlenmesi için de her cevap için 200 kelimelik bir sınır belirlendi.

1.3. Kamu Otoritelerinin STK'ları Danışma Sürecine Katma Sorumluluğu

Günümüzde, kamu otoritelerinin politika geliştirirken sivil toplum kuruluşlarını sürece katmakla ilgili sorumlulukları gün geçtikçe artmaktadır. İş birliği süreçlerinin ne ölçüde katılımcı yürütüldüğü konudan konuya ya da ülkeden ülkeye farklılık gösterse de kamu otoritelerinin en büyük sorumluluğu açık ve erişilebilir katılım kanalları oluşturmak, güven tesis etmek, hesap verebilir mekanizmalar kurmak, şeffaf süreçler geliştirmek, bağımsızlık için zemin oluşturmak ve kaynak yaratmak olarak özetlenmektedir.¹⁹ Kamu otoriteleri, alınan kararlar, bu kararlarla ilgili geliştirilen uygulama ve politikalarla ilgili ihtiyacın ne oranda karşılandığı ve vatandaşların refahını artırmaya nasıl katkı yaptığı hususlarında topluma karşı sorumludur. Kaynakların etkin kullanımı sorumluluğu açısından bakıldığında da süreçlere ilgili kesimlerin tümünün katılması risklerin en aza indirilmesini ve etkin politikalar geliştirilmesini sağlayacaktır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 14 Ekim 2007 tarih ve CM/(2007) sayılı tavsiye kararında, "STK'ların demokrasi ve insan haklarının geliştirilmesine ve gerçekleştirilmesine; özellikle de toplum bilincinin yaygınlaştırılması, sosyal yaşama katılım ve kamu yetkililerinin şeffaflığının ve hesap verebilirliğinin sağlanması yoluyla yaptığı çok önemli katkı"yı teyit edilmiştir. Haziran 2007'de İsveç'te toplanan "Demokrasinin Geleceği" adlı Avrupa Konseyi Forumunda, katılımcılar, STK'ların karar verme süreçlerine katılım mekanizmaları ve sivil toplumun kamu politikalarında yer almaları gibi konuları kapsayacak olan Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkelerinin hazırlanması için çağrıda bulunmuşlardır. Bu çağrıya istinaden Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (USTK) Konferansı, Karar Verme Sürecine Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri'ni²⁰ hazırlama görevini üstlenmiştir. Önceki bölümlerde de sıklıkla değinilen bu belge, geniş sivil katılımın gerekçelerini, çerçevesini ve araçlarını ortaya koymaktadır. Söz konusu belge, deneyimli sivil toplum temsilcileri tarafından, tüm Avrupa'yı kapsayan bir istişare süreci içinde geliştirilerek hazırlanmış olup, ulusal ve uluslararası STK'ların üyelerince incelenmiş ve üzerinde görüş bildirilmiştir.

Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri'nin başlıca amacı, siyasal karar verme sürecinde sivil katılımı sağlamaya yönelik Avrupa düzeyinde bir dizi genel prensip, kılavuz ilke, araç ve mekanizmaları belirlemektir. İyi Uygulama İlkelerinin temelinde Avrupa'daki STK'ların somut deneyimleri, resmi makamlarla ilişkilerinde yararlandıkları iyi uygulamalar ve geçerli

¹⁹ Bulut Yakup, Soner Akin, Ömer Fuad Kahraman, Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi, Strategic Public Management Journal, Volume 3, Issue 6, s30, 2017.

²⁰ Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Council of Europe. www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation.

yöntemler yatmaktadır. İyi Uygulama İlkeleri'nin bir diğer amacı, STK'ların her düzeyde; parlamento, hükümet ve kamu yetkilileriyle diyaloglarında yararlı ve etkili bir vasıta olabilmektir. Belgenin, Avrupa çapında STK'lar için olduğu kadar, kamu yetkilileri için de yararlı olabilmesi için interaktif ve icraata yönelik bir araç rolü üstlenmesi amaçlamaktadır. Ayrıca, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde; parlamento, hükümet ve kamu idarelerini kapsayan yetkili kamu kurumlarını hedeflemektedir.

Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri dokümanında bilgi paylaşımı, usuller, kaynak sağlama ve gerekli davranışların gösterilmesiyle kamu temsilcilerinin kullanabileceği yararlı mekanizmalar aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.²¹

1.3.1. Bilgi Paylaşımı

Kamu kurumları sivil toplum kuruluşlarının zamanında ve gereken detayları içeren bilgiye erişebilmesi için mekanizmalar geliştirir ve bu kaynakları tüm ilgili kesimlerin erişimine sunarak etkin bir bilgi paylaşım sistemi kurgulayabilir. İlgili kesimleri içeren ve farkındalık yaratan bu paylaşım süreci ihtiyaca yönelik en etkin politikaların geliştirilmesi için alt yapı sağlayarak toplumun gelişimine katkıda bulunur. Bilgi paylaşımına dair ilgili davranış ilkeleri aşağıda belirtilmiştir.

Davranış İlkeleri²²

Tüm mevzuatın ve yasa belgelerinin ortak ve güncel araçlar üzerinden erişime açılması.

STK'ların tüm yasama süreçlerine özgürce katılabilecekleri, sürdürülebilir bir müzakere zemini oluşturulması.

Bilginin şeffaf biçimde üretilmesi ve paylaşılması. Bilgi üretirken, toplarken ve paylaşırken uyulması gereken standartların oluşturulması ve tüm kamu kuruluşlarının uygulamasının sağlanması. Üretilen ve paylaşılan bilginin STK'lar ve yurttaşların kullanıma açık, erişilebilir ve kullanıcı dostu olmasının sağlanması.

²¹ Bilgi paylaşımı, usuller, kaynak sağlama ve gerekli tepkinin gösterilmesiyle ilgili davranış ilkeleri standartları Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri Belgesi ve TÜSEV'in (Türkiye Üçüncü Sektör Araştırmaları Vakfı) yayınları incelenerek derlenmiş ve iyi örnekler gözden geçirilerek bu bölümde paylaşılmıştır.

²² Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi Türkiye Üçüncü Sektör, Davranış İlkeleri Rehberi, 2015, İstanbul.

Sivil toplum kuruluşlarının hükümet ve kamu kurumları tarafından sağlanan bilgi ve verilerin gözetimini ve denetimini yapmalarını kolaylaştıracak ortamın oluşturulması.

Kararların ve eylemlerin hesap verebilir ve meşru olduklarını vurgulamak amacıyla bilgi edinme ya da sorgulama taleplerinin karşılanması.

Bilgi ve veri sunmak konusunda da STK'lardan bilgi ve geri bildirim toplamak konusunda da inisiyatif alması.

Geri bildirim vermeye gayret edilmesi.

Kamu kurumlarının ve tüm çalışanlarının iş planlarında STK'ların ve kamunun diyalogunun geliştirilmesi ve iş birliğinin güçlendirilmesi adımlarının yer aldığından emin olunması.

ÖNERİLER:

Verilerin paylaşımı:

Politika oluşturma sürecinde, siyasal karar alma mercilerine, konuyla ilgili belgelere ve doğru bilgiye, zamanında kolay ve açık erişim sağlanarak ilgili kesimlerin süreç hakkında bilgilenmelerinin sağlanması. Örneğin 'online' veri tabanları oluşturulması ve güncel tutulması.

İyi örneklerin tespiti ve paylaşımı:

İyi örneklerin incelenmesi ve ilgili kanallardan toplumla paylaşılması.

Araştırma yapılması ve çözüm önerisi sunulması:

Gündemdeki bir sorunu anlayabilmek için araştırma yapılması, çözüm önerileri getirilmesi ve bu sayede bilginin paylaşılması.

Farkındalık artırma faaliyetlerine destek olunması:

STK'ların farkındalığı arttırmak üzere yapacakları kampanyalar ve lobi faaliyetlerinin görünürlüğünün sağlanması; örneğin politikaya ilişkin raporlar, posterler ve broşürler, web siteleri, medya açıklamaları ve halka açık bilgilendirme faaliyetleri.

Etkin online iletişim kanallarının geliştirilmesi:

Önemli belgelere kapsamlı erişim sağlayacak ve toplumsal olayların duyurulacağı web sitelerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması.

Önerilen Yöntemler

- ✓ Kamu kurumlarının çalışma takvimlerini ve gerekli güncellemeleri kamuya açık kaynaklarda paylaşmaları²³:

Kamu kurumlarının yeni politika belgelerinin veya yasa taslaklarının hazırlanması gibi çalışma süreçlerini zaman planıyla birlikte paylaşmaları; bu paylaşımların üç, altı aylık veya yıllık planlar şeklinde olması sivil toplumun çalışma planlarından haberdar edecek ve ilgilendikleri alanlarla ilgili çalışmalarını planlamalarını sağlayacaktır. Önceden bilgilendirme, sivil toplum unsurlarının ön hazırlık ve kapsamlı araştırma gibi zaman gerektiren çalışmaları yapabilmelerini sağlayacaktır.

- ✓ Gündemle ilgilenenlerin belirlenmesi için çağrıya çıkılarak, ilgili kurum ve kuruluşların tespit edilmesi ve süreçte kullanılmak üzere ortak iletişim havuzu oluşturulması:

Sivil toplum unsurlarından yayınlanan gündeme dair ilgilendikleri alanları bildirmeleri talep edilebilir, iletişim listeleri oluşturulabilir ve bu listeler üzerinden bilgilendirme, danışma veya görüş alma gibi fikir alışverişine dayalı süreçler yürütülebilir. Bu sayede ilgili kesimler sürece dahil edilebilir ve tasarım süresince etkileşim içinde bulunularak ilgili kesimlerin sürece katkısı sağlanacaktır.

- ✓ Kamu kurumlarının web sitelerinde, çalıştıkları politikalara dair özel bölümler hazırlamaları:

İlgili politikaya dair çalışma planları, kısa, orta ve uzun vadeli gündemlerin paylaşılması tüm kesimlerin sürece katılımını sağlayacaktır. Reform, yasa, yönetmelik, politika gibi çalışmalar ve bunlara ait zaman planlarının ilgili açık kaynaklarda paylaşılması, politika veya belgelerin yazılması için kurulacak çalışma gruplarına katılacak uzmanlar için açık çağrılar ve değerlendirme süreçlerinin şeffaflık ilkesiyle paylaşılması ve katılım sağlanması, politika ya da yasa hazırlık süreçlerinde taslakların yayınlanması görüş ve önerilerin toplanması tüm kesimlerin bilgilенmesini sağlayacaktır. Tüm çalışma alanlarına dair bilgi, belge, araştırma, iyi uygulama, görüş ve önerilerin ilgililerin erişebileceği şekilde açıklıkla paylaşılması yine süreci destekleyecek unsurlardandır.

Günümüzde internet yaygın kesimler tarafından kullanılmakta olduğundan kaynak, görüş, istek, bilgi, belge ya da süreç paylaşımı için akla ilk gelen, en etkin iletişim ortamıdır. İnterneti aktif olarak kullanmayan ya da erişim sınırı yaşayan kesimlerin katkılarını almak için de yöntemler

²³ Davranış İlkeleri İçin Basit Rehber, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, İstanbul, 2015.

düşünülmeli ve süreçler tasarlanmalıdır. İnternet yayınlarını destekleyecek kimi yöntemler aşağıda ifade edilmiştir. Buna göre:

- ✓ Diğer medya unsurları televizyon, radyo, gazete ve süreli yayınlar üzerinden bilgi paylaşılması,
- ✓ İlgili kesimlerin sosyalleştiği bölgelerin tespiti, buralarda duyuruların yapılması, afişlerin asılması, el ilanlarının dağıtılması gibi yöntemlerin kullanılması,
- ✓ İlgili kesimlerle iletişim içinde olan yerel unsurların tespiti (yerel STK, muhtarlık vb.) ve destek alınması,
- ✓ Kişiye özel mektup, e-mail gönderilmesi sayılabilir.

1.3.2. İstişare

Kamu otoritelerinin yaptıkları çalışmalar konusunda ilgili kesimlerin ya da grupların görüşlerini almak için girişimde bulunması ve istişare için süreçler geliştirmesi, uygulamanın bir parçası olarak gözetmesi yapılacak çalışmalarda, geliştirilecek politikalarda etkinliği artırarak katılımıcılığı destekleyecektir. İstişareye dair ilgili davranış ilkeleri aşağıda belirtilmiştir.

Davranış İlkeleri²⁴

Herhangi bir yasa üzerinde herhangi bir değişiklik ya da yeni düzenlemenin, yasal statüleri ya da örgütlenme biçimlerine bakılmaksızın tüm ilgili paydaşların katıldığı süreçler sonucunda yapılması.

Tüm STK'lar ve yurttaşlara yasal değişiklik sürecine katılmaları yönünde açık çağrı yaparak ya da süreci izleme ve denetimlerini sağlayarak tüm paydaşların uzlaştığı bir düzenlemenin yaşama geçirilmesi.

Toplumdaki sosyal, ekonomik ve teknolojik değişiklikleri gözeterek ilgili mevzuatın çözüm sunabilecek ve esnek düzenlemeler içerdiğinin güvence altına alınması; tam katılım ilkesine uymak için sınırlı sayıda STK'nın katıldığı toplantı düzenlemekten fazlasını yapmak gerektiğinin farkında olunması.

Mevzuatın çalışıp çalışmadığının ve yeterliliğinin sürekli ilgili paydaşlara danışarak kontrol edilmesi ve yasaların gerektiğinde bu danışma süreçlerinin sonuçlarına göre yeni düzenlemelerle güncellenmesi.

Karar alma süreçlerinin olabildiğince başında sivil toplum paydaşlarına danışmak ve bu danışma girişimini salt bilgi gereksinimini karşılamak amacıyla değil, hükümetin kararlarının ve eylemlerinin meşruiyetini arttırmak hedefiyle başlatılması.

²⁴ Altındağ, Mert, Davranış İlkeleri İçin Basit Rehber, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, İstanbul, 2015.

Gerektiğinde olağan yerel istişare toplantıları düzenleyerek yerel örgüt ve paydaşları karar alma süreçlerine katarak, sivil toplum kuruluşlarının gereksinimlerini ortaya koyacak analizlerin yapılması.

Kamunun, yasa taslağı ya da politika hazırlığı çalışmaları dahil olmak üzere tüm bilgilendirme ve danışma süreçlerine sivil toplumun etkin katılımını sağlaması.

Sivil toplum kuruluşlarına danışırken, hangi kuruluşun hangi konuda görüş bildirmesinin beklendiğinin açıkça ortaya konulması.

Sivil toplum kuruluşlarına yalnızca onların belirgin bir konuda uzmanlığına gereksinim duyulduğunda danışılmaması; iş birliği ve diyalog çerçevesinin, zamana ve farklı uzmanlık alanlarına dağılacak biçimde ve sürdürülebilir olarak kurumsallaştırılması.

STK'ların değişen büyüklüklerde örgütlenmiş ve farklı seviyelerde kurumsallaşmış olmaları göz önünde bulundurularak, danışılan konunun karmaşıklığına göre STK'ların görüş bildirmeleri için meşru bir zaman aralığı (en az 4 hafta, en fazla 12 hafta) verilmesi ve bu sayede danışma sürecinin diyalog sürecine dönüşmesinin sağlanması.

STK'ların gereksinimlerini saptamak üzere düzenli olarak araştırma ve değerlendirme çalışmaları yürütülmesi; hükümetin ve kamu kuruluşlarının kararlarının, eylemlerinin ve de STK'larla iş birliği projelerinin sosyal etki analizinin yapılması.

Sosyal etki analizine tüm paydaşların dahil edilmesi. Analizin sonuçlarının ve çıktıların yürütülmekte olan projelerin ve mekanizmaların sorunlarını ve eksiklerini değerlendirmek için kullanılması ve gelecekte alınacak kararlara ışık tutacak ve yürürlükteki mevzuatı ve Davranış İlkelerini geliştirecek bir rehber ortaya konulması.

Çocuklar, kadınlar, engelli bireyler, yoksullar, yaşlılar, geçici koruma altındaki Suriyeliler, sığınmacılar ve göçmenler, Romanlar, şehit yakınları ve gaziler gibi özel politika gerektiren grupların karar alma süreçlerine katılımlarının güvence altına alınması. Bu gruplarla düzenli olarak iletişime geçerek değişebilecek gereksinimlerinin izlenmesi ve Davranış İlkelerinin ve ilgili yasaların bu yönde güncellenmesi.

ÖNERİLER:

Geniş katılıma açık yapılar kurulması:

Sivil toplum unsurları, fark gözetmeksizin, her zaman istişarelerde yer almalıdır. İlgili kesimlerin sürece katılımı en baştan, mümkünse fikir aşamasından başlamalıdır.

Katılımı ve etkinliği sağlamak için farklı yöntemlerin uygulanması:

Kamu otoriteleri çeşitli yöntemlerden yararlanmalıdır. Etkin olmadığı anlaşılan bir yöntem varsa süreç içinde revize edilmelidir.

İstişare usulleri belirlenmesi ve kamuoyuyla paylaşılması:

Kamuoyu istişarelerinin düzenlenmesine dair usuller standartlara bağlı olmalı ve kamuoyuyla açık ve net bir şekilde paylaşılmalıdır.

İstişare süreci takvimi ve görev dağılımının kamuoyuyla paylaşılması:

İstişare sürecinin yöntemi, sorumluları ve çalışma takvimi önceden belirlenmeli ve kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

Görüş ve önerilerin toplanması ve paylaşılması:

Görüş ve önerilerin verilmesi için ilgili kesimlere tanınan sürenin gerçekçi olması ve olabildiğince geniş kitleye yayılması sağlanmalıdır. İstişare süresince alınan tüm görüşler ilgili tüm kesimlerin erişimine açık olacak şekilde paylaşılmalıdır.

Geri bildirim verilmesi:

Kamu kurumları, ilgili kesimlerin sürece katkılarını uzun vadeli iş birliğine dönüştürülebilmesi için alınan her bir görüş ve öneriye geri bildirim vermelidir.

İstişare standartları tarafından düzenlenebilecek olan konular sürecin başından sonuna, kapsayıcı, bilgilendirici, açık, şeffaf ve erişilebilir olarak tasarlanmalıdır. Bu sayede istişare süreci etkinlikle yürütülebilir etkin politika tasarımları yapılması sağlanacaktır.²⁵

Soru:

İstişareleri yürütme sorumluluğu hangi kurumda olmalı?

Cevap:

İstişarelere taraf olacak tüm kamu kurumlarının kadrolarında mümkünse istişareleri yürütmekten sorumlu bir kişi veya birim belirlenmelidir. İdeal durumda istişare süreci, politika geliştirme veya yapım sürecinin ayrılmaz parçasıdır.

İstişare sürecinin tasarımında akla gelen diğer sorulardan bazıları şöyledir: Hangi koşullarda uygulanacak, hangi durumlarda sürece başvurulmayacak? İzleme ve değerlendirmesi kim tarafından yapılacak? Bu gibi soruların cevapları sürecin tasarımında önem arz etmektedir ve bu nedenle kapsamlı olarak düşünülmelidir.

²⁵ Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi Türkiye Üçüncü Sektör, Davranış İlkeleri Rehberi, 2015, İstanbul.

İstişare yöntemlerinin neler olduğu, sivil toplum unsurlarının istişareye nasıl katılabileceği ve ilgili konu göz önünde bulundurularak hangi aşamada, hangi yöntemlerin kullanılabileceğinin değerlendirilmesi istişare sürecinin etkinliği için planlamanın vazgeçilmez parçasıdır. Sivil toplum unsurlarının katkısıyla belirlenen yöntemler kapsamında istişare süreci planlanır ve aşamaları ilgili kesimlerle paylaşırsa süreç gözden geçirilebilir ve sonraki adımların ve zaman planının nasıl ilerleyeceği katılımcılarla paylaşılabilir. İstişare sürecinin olabildiğince geniş kesimlere ulaşacak şekilde duyurulması ve iletişiminin yapılması için hangi iletişim kanallarının kullanılacağı belirlenmeli ve ilgili kesimlerin özelliklerini de göz önünde bulundurularak, bu kesimlere erişilebilmesi için en etkin yöntemlerin belirlenmesi önerilmektedir.

Soru:

İstişareyi düzenleyen kamu kurumu/birimi, yasa taslağı veya politika hazırlığına ek olarak dağıtılmak üzere hazırlanan ve istişareyi yönlendirecek belgede hangi bilgilere yer vermelidir?

Cevap:

Bu bilgiler arasında, istişarenin amacı, istişareyi yönlendirecek temel sorular ve konular, istişarede kullanılacak başlıca yöntemler, istişarenin sonlanacağı tarih ve istişarenin konusuna dair diğer ek bilgiler yer alabilir. Ayrıca, bu ana belgeye ek olarak konu hakkında uzmanlığı olmayanların bile kolayca takip edebileceği ve istişareyi yönlendiren ana soruları da içeren bir kısa özet yayımlanması ve istişare konusuyla ilgili kaynakların web adreslerinin paylaşılması da katkı sağlayacaktır.

1.3.3. Diyalog

Politika tasarım sürecinde ilgili kesimler arasında iletişimin geliştirilmesi, sürekliliğinin sağlanması, etkileşimli bir süreç tasarlanması ve diyalog ortamında görüş alışverişinin sağlanması uygulanabilir, kapsayıcı ve etkin politikaların geliştirilmesi için beklenen ve ulaşılması istenen ideal yapıdır. Diyalog süreciyle ilgili davranış ilkeleri aşağıda belirtilmiştir.

Davranış İlkeleri²⁶

Sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışan tüm kamu personelinin sivil toplum-kamu diyalogu ve iş birliğini düzenleyen tüm yasalara, davranış ilkelerine, uygulamalara ve projelere dair yeterli düzeyde ve iyi bilgisi olması sağlanmalıdır.

İyi yönetim, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine kamu kurumlarının uyumunu iyileştirmeyi amaçlayan tüm iş birliklerine açık olunmalıdır.

ÖNERİLER:

Bilgi paylaşımı etkinliklerinin düzenlenmesi:

Farklı grupların hassasiyetlerini ve çıkarlarını tespit etmek ve yorumlamak amacıyla ilgili paydaşlarla yapılacak oturumlar, grup toplantıları ve halka açık organizasyonlar düzenlenmesi. Yurttaşlarla ve STK'larla konuları ele almak üzere forumlar, webinarlar ve diğer temalı etkinlikler düzenlenmesi.

Politika girişimleri için kamu irtibat noktalarının belirlenmesi:

Güncel politika girişimleri hakkında sivil toplumun bilgiye erişmesini mümkün kılacak ilgili kurumun irtibat noktasının belirlenmesi ve kamuoyuyla paylaşılması.

Davranış ilkeleri ve örnekler incelendiğinde diyalog sürecini katılımcı ve karşılıklı katkı sağlayacak düzeyde planlamak iş birliklerinin gelişimine katkı sağlayacak ve daha etkin ve kapsayıcı uygulamaların önünü açacaktır.

²⁶ Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi Türkiye Üçüncü Sektör, Davranış İlkeleri Rehberi, 2015, İstanbul.

1.3.4. Danışma Kurullarında Diyalog ve Katılım

Hükümet dışı unsurların katılımına açık tüm kurullara (Meclis komisyonları, kent konseyleri, belediye meclisleri vb.) katılım için çağrıların açıkça yapılması, başvuru ve seçim süreçlerinin şeffaflık ilkesiyle paylaşılması diyalog ve katılımın önünü açacak uygulamaların başında gelmektedir. Farklı seslerin, çoğulcu uygulamaların uygulama tasarımı süreci besleyeceği ve daha kapsayıcı uygulamaların geliştirilmesinin anahtarı olduğu daima göz önünde bulundurulmalıdır.²⁷

STK'ların ve hükümet dışı unsurların kurullara seçiminde uzmanlık alanları, deneyimleri ve faaliyet kapsamı ile sürece katkı sunmaktaki motivasyonları, politika alanına uygunluk kapsamında değerlendirilmelidir.

ÖNERİLER:

Danışma kurulunun yapısının belirlenmesi:

Danışma kurulunun görev ve sorumlulukları açıkça tanımlanmalıdır. Kurulun çalışmaları sonucunda yapacağı öneriler, politika değerlendirmeleri gibi belgelerin niteliğine dair kararlar alınmalıdır.

Kamu kurumları bu önerileri uygulamakla mı, değerlendirmekle mi yükümlü olacaktır? Kapsam önceden belirlenmelidir.

Danışma kurulu üyelerinin ve çalışma takviminin paylaşılması:

Danışma kurulunun çalışma takvimi kapsamlarıyla birlikte belirlenmeli ve kurul üyeleri ve kamuoyuyla paylaşılmalıdır.

Kamu kurumları, hükümet dışı unsurlara danışmak ve bu sayede konuyla ilgili detaylı bilgi toplamak için süreci planlamalıdır. Danışma sürecini etkin bir şekilde planlamak için, aşağıdaki adımlar izlenebilir:

- ✓ Danışılması planlanan konu ve kapsamın kararlaştırılması,
- ✓ İlgili kesimlerin tespit edilmesi, iletişim yöntemlerinin belirlenmesi,
- ✓ Danışma sürecinde kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi,
- ✓ Danışma konusunda bilgilendirme kampanyası yapılması,

²⁷ Avrupa Konseyi, Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Konferansı, Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama Örnekleri, 2009.

- ✓ Alınan yanıtların ve diğer etkileşimlerin, güncel olarak ilgili web sayfasında paylaşılması,
- ✓ Tüm katkıların incelenmesi ve geri bildirimlerle birlikte danışma sürecinin raporlanması,
- ✓ Raporun yayımlanması, geri bildirimlerin alınması,
- ✓ Danışma sürecinin değerlendirilmesi

1.3.5. Ortaklık

Politika tasarım sürecinde kamu kurumları ve sivil unsurlar arasında ortaklıkların kurulması, sürecin azami etkileşim içinde yürütülmesi ve tüm tarafların etkin şekilde sürecin parçası olması politikaların ihtiyacı karşılar nitelikte tasarlanması için en etkili yöntemdir. Ortaklık süreciyle ilgili davranış ilkeleri aşağıda paylaşılmıştır.

Davranış İlkeleri²⁸

Tüm sivil toplum aktörlerinin iletişim ve diyalog kanallarına, yollarına ve mekanizmalarına eşit erişimlerinin sağlanması.

STK'ların kamu kurumlarınca aynı düzeyde tanınmalarının sağlanması.

STK'ların faaliyet gösterdikleri alanlarda uzmanlık ve deneyim sahibi olarak kabul edilmesi.

Kamu kurumlarının hazırladıkları stratejik planlara, STK'ların katılımının sağlanması.

Kamu kurumlarının, faaliyet gösterdikleri alan ne olursa olsun tüm STK'lara eşit uzaklıkta olacak şekilde konumlanması.

Kamunun topyekûn olarak STK'lara karşı aynı, olumlu ve kapsayıcı tutumu korumasının sağlanması.

Özel politika gerektiren toplumsal grupların topluma eşit katılım ve katkı sağlayabilmelerini güvence altına alacak toplumsal ve yerel iş birliklerinin kurulmasına önayak olunması. Bu iş birliğini oluşturacak girişimlere kamu kaynağı ayrılması, sivil unsurların ihtiyaç duydukları maddi kaynakların sağlanması.

²⁸ Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi Türkiye Üçüncü Sektör, Davranış İlkeleri Rehberi, 2015, İstanbul.

Ortaklık, konuyla ilgili tüm tarafların katılımıyla en yüksek düzeyde iş birliğinin sağlandığı yapı olmasıyla, birlikte çalışma kültürünün en üst düzeyde hayata geçirildiği süreçtir. Yukarıda paylaşılan ilkeler ve öneriler incelendiğinde ortaklık düzeyinde ilişki geliştirmek toplumun tüm unsurlarını içeren, tarafların birbirinden üstün olmadıkları, sürdürülebilir ve eşitlikçi yapıların geliştirilmesini sağlayacaktır.

1.4. STK'lara Verilen Desteğin Şeffaflığına Dair Standartlar

Gerek kamunun gerekse STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi için aynı ve nakdi kaynaklar sağlayan mekanizmalar bulunmaktadır. STK'lar çalışma alanları, kapasiteleri ve projeleri kapsamında çeşitli kaynaklardan yararlanmak üzere hibe başvurularında bulunmaktadır. 29

ÖNERİLER:

Politika tercihleri hakkında tavsiyelerde bulunmak üzere, uzmanlardan oluşan **çalışma grubu ya da komitelerin**, sabit ya da geçici olarak **oluşturulması**.

Forumlar, çalıştaylar ve konferanslar düzenlenmesi, pilot uygulamalar için STK'larla stratejik ortaklıklar kurulması ve çalışma komitelerinde tavsiye kararlarının alınması.

Eş karar alma süreçlerinin tasarlanması ve uygulanması. Sürece ilişkin gelişmelerin ilgili kesimlerle, kamuya açık kanallardan paylaşılması.

Politika oluşturma sürecinde desteklenecek STK'ların kapasite güçlendirme çalışmalarını projelendirmeleri; proje hedefleri, faaliyetleri ve zaman planının önceden çalışılması ve üzerinde uzlaşa sağlanması gerekmektedir. Ayrıca proje kapsamında desteklenmelerinin yanı sıra, STK'ların iş birliği içinde, ortak olarak, hizmet sağlayıcı rolüyle faaliyet göstermelerine olanak verecek yasaların ve uygulamaların yürürlükte olmasının sağlanması da önemlidir. STK'lar ilgili kesimlere sunulacak hizmetin faydalanıcılarının, içeriğinin ve kapsamının belirlenmesinde kamu kurumlarının stratejik ortağı olarak etkin çalışmalar yürütülmesine destek sağlayacak unsurlardır. Bu anlamda hizmet sağlama ya da politika geliştirme sürecinde kamu kurumlarının ortağı niteliğinde sorumluluk almaları mümkündür ve bu ne kadar gerçekleştirilirse toplumun gelişimine o oranda katkı sağlayacak bir unsurdur.

²⁹ Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi Türkiye Üçüncü Sektör, Davranış İlkeleri Rehberi, 2015, İstanbul.

STK'ların kamu kaynağı başvurularının değerlendirme ölçütlerinin açık ve somut biçimde ortaya konması, değerlendirme sonuçlarının paylaşılması sivil toplumla güven tesisi açısından önem taşımaktadır. Özellikle kamu finansmanı alan STK'ların seçiminde açık, şeffaf ve adil davranılması; bu bağlamda kamu kaynaklarının STK'lara dağıtırken seçilen kanalların sivil toplumun bağımsızlığını ve toplumsal yararı pekiştirecek nitelikte olması önemlidir. Kamu kurumları bu süreçte sorumluluk sahibi olarak süreçlerin tasarımını gerçekleştirmelidir.

Kamu kurumlarının STK'ların sürdürülebilirliğini en etkin biçimde desteklemesinin yolu ilgili STK'lara kapasite geliştirme için finansman sağlamasıdır. Bu aktarımın açık ve şeffaf bir şekilde yapılması için aşağıdaki yollar izlenebilir:

Hibe Programlarıyla Çağrıya Çıkılması

Hibe programları, ülkelerin orta ve uzun vadeli planları, kurumların stratejileri ve bölgesel planlar dahilinde hazırlanır. Programların nihai hedefi, bu programlara ve planlara hizmet eden, sürdürülebilir, ilgili projelerin desteklenmesidir. Hibeler rekabete açık olduğu için süreçler şeffaf ve açıklıkla yürütülmelidir.

Hizmet Alımı Yapılması

Kamu kurumlarının hizmet sağlamak üzere çağrıya çıkması sonucu, başvuru sahipleri arasından kapasitesi en uygun olan STK'dan, diğer hizmet alımı için belirlenen kriterleri de sağlıyorsa, hizmet alımı yapılır. Rekabete dayalı bir seçim süreci olduğundan emin olunmalıdır.

Projelere Kısmi Destek Sağlanması

STK'ların diğer kurumlardan aldığı hibeler için sağlamaları gereken eş-finansmanın kamu kurumları tarafından sağlanmasıyla STK'ların gelişimine katkıda bulunulabilir.

Kapasite Geliştirme Programlarının Düzenlenmesi

STK'ların kapasitelerini geliştirmek üzere eksiklerinin tespit edilmesi ve bu alanlarda eğitim programları, personel desteği gibi yenilikçi yöntemlerin uygulanması geliştirici bir diğer katkı olacaktır.

STK'lara sağlanan kamu desteklerinin tamamının şeffaf süreçlerle yürütülmesi, kaynak dağılımının eşit, şeffaf ve kurallara dayalı olması uzun vadede toplum gelişimine olumlu katkı sağlayacak ve kaynakların etkin kullanımını gerçekleştirecektir.

STK'lara verilen desteklere dair davranış ilkeleri aşağıda paylaşılmaktadır.

Davranış İlkeleri³⁰

STK'lar ile kamu kurumları arasındaki iş birliklerinin ve ilgili değerlendirme süreçlerinin yasalara uygunluğunu denetleyecek ve inceleyecek bağımsız bir denetim mekanizmasının kurulmasını desteklemek ve bunun önünü açmak sürecin şeffaflığı için önem taşımaktadır.

STK'ların tüm politika alanlarında etkin şekilde faaliyet göstermelerinin önünü açmak ve bu alanlarda kurallar geliştirmek, katılımcı yapılar kurarak süreci işler hale getirmek STK'ların sadece yardımseverlik değil çevre, doğa gibi alanlarda da etkin olarak katkı sunmalarını sağlayacaktır.

Kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının veri üretmelerini ve verilere dayalı bilgi üretmelerini sağlamak, platformlar oluşturmak ve güncel bilgilerin platformlar vasıtasıyla yayılmasını sağlayacaktır.

Sivil toplum unsurlarının ve kamu kurumlarının birbirlerinin performanslarını değerlendirmeleri ve önerilerini paylaşmaları sağlanmalıdır.

STK'lar ve Kamu kurumları arasındaki iş birliği düzeyinin değerlendirilmesi, süreci kolaylaştıracak personelin istihdamı, sürekli etkileşim içinde olunması ve ortak çalışma kültürünün geliştirilmesi geleceğe dönük birçok sorunun çözümüne katkı sunacaktır.

STK'ları denetleyen kurumların, STK'ların faaliyet alanını gözetmeksizin, tüm STK'lara eşit uzaklıkta olması; STK ve kamu temsilcilerinin olduğu kurullar, platformlar ya da diğer yapılarda eşitlik unsurunun daima gözetilmesi iş birliklerinin sürdürülmesi ve işlevselliği açısından önem taşımaktadır.

Kamu kurumlarının hükümet dışı unsurlarla iş birliği kurma, geliştirme ve uygulaması üzerine girişimlerde bulunması, yukarıda detaylarıyla sunulan standartlar ve öneriler kapsamında çalışmalar yapması gerekmektedir. Örnek vakaların incelenmesi gelecekte aynı hataların yaşanmaması adına özel önem teşkil etmektedir ve etkin iş birliklerinin tasarlanması için kaynak niteliğindedir.³¹

³⁰ Davranış İlkeleri İçin Basit Rehber, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, s.12, İstanbul, 2015.

³¹ Altıntaş Mert, Türkiye'de Sivil Toplum – Kamu İşbirliklerine Yönelik Uygulamalar: Vaka Analizlerine Dayalı Bir Çalışma, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, s.40, İstanbul, 2015.

Bölüm 2: Vaka Analizi

Politika oluşturma döngüsüne parlamento dışındaki sivil aktörlerin katılması ile birlikte politika oluşturma süreci yönetim, katılım, iş birliği kavramları üzerinde şekillenmeye başlamıştır. Ancak bu kavramların teoriden pratiğe aktarılabilmesi yasal bir düzenlemeye bağlıdır. Bu bölümde Türkiye’de gerçekleştirilmiş olan Kadın Dostu Kentler Programından ve yurt dışındaki bazı uygulamalardan kamu-STK iş birliği sürecinin nasıl işlediği, nasıl bir yasal çerçeve tanımlandığı, sorumlulukları kimin üstlendiği ve STK’ların politika döngüsünde (gündem oluşturma, karar alma, uygulama, izleme ve değerlendirme) nasıl yer aldığını gösteren örnekler paylaşılmıştır.

Kadın Dostu Kentler Programı yerel yönetimler, STK’lar, özel sektör ve uluslararası kuruluşlar başta olmak üzere bütün politika aktörlerinin süreçte aktif olarak yer aldığı kapsayıcı bir iş birliği ve uygulama örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadın Dostu Kentler Programı, İşçileri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün ulusal ortağı ve temel paydaşı olduğu Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu- UNFPA ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu- UNDP tarafından yürütülen İsveç Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Ajansı-SIDA tarafından finanse edilmiştir. İki aşamalı gerçekleştirilen projenin birinci aşaması 2006-2010 yılları arasında Kars, İzmir, Nevşehir, Trabzon, Şanlıurfa illerinde Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi ortak programı olarak tamamlanmıştır. Daha sonra 2011-2015 yılları arasında Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Kars, İzmir, Nevşehir, Malatya, Mardin, Samsun, Urfa ve Trabzon olmak üzere toplam 12 ilde yürütülmüştür.

Program yaklaşımı yönetim kavramının önemli ilkeleri olan yerel sahiplik, diyalog, iş birliği ve katılım üzerinde geliştirilmiştir. Kadınların gerek ulusal gerekse yerel düzeyde yönetim ve karar alma mekanizmalarında daha da fazla temsil edilmesinin sağlanarak hak ve fırsatlardan eşit olarak yararlanmaları amacıyla hareketle program kapsamında belirlenen pilot illerdeki tüm ilgili kurum ve kuruluşlar bir araya gelerek, o ilde yaşayan kadın ve kız çocuklarının sorun ve ihtiyaçlarını altı temel başlık (sağlık, şiddet, eğitim, istihdam, kentsel hizmetler, siyasal katılım) altında inceleyen ve kurumların görevlerini ortaya koyan Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEEP) hazırlamıştır. Yine illerde bu eylem planlarının uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için yerel eşitlik mekanizmaları kurulmuştur. Program kapsamında eylem planları hazırlanmış ve hazırlanan bu planların kurumların stratejik planlarına dâhil edilmesi hedeflenmiştir.³²

³² <http://www.kadindostukentler.com/>

Kamu-STK iş birliğinin gerçekleşebilmesi için en önemli araçlardan bir tanesi yasal düzenlemelerdir. Bu nedenle "Kız Çocuklarının ve Kadınların Haklarının Korunması Ortak Programı" kapsamında 67/2006 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve 10/2010 tarihli İçişleri Bakanlığı Genelgesi olmak üzere iki ayrı genelge yayınlanmış ve 81 ilin valiliklerine gönderilmiştir. İlk genelgede kadınların sosyal hayattaki etkinliğini arttırmak amacıyla mahalli idareler tarafından yapılan çalışmalara kadın sivil toplum kuruluşlarının dâhil edilerek görüş ve tavsiye alınması için bir yasal zemin hazırlanmıştır.

Bu sayede kadın sivil toplum kuruluşlarının da içinde yer aldığı İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları oluşturularak Yerel Eşitlik Eylem Planları yazılmış ve Yerel Eşitlik Mekanizmaları kurulmuştur. Programın ikinci aşamasında yayınlanan genelge ile Türkiye'nin de taraf olduğu Yerel Gündem 21, Birleşmiş Milletler Bin Yıllık Kalkınma hedeflerine de atıfta bulunarak birinci aşamada kurulan eşitlik mekanizmasının devam ettirilmesi ve eylem planlarının hayata geçebilmesi, uygulamaların yaygınlaştırılması ve yapılan çalışmaların takibine önem verilmesi için mahalli idarelere sorumluluklar yüklenmiştir.

Yine pilot illerin Valilikleri ve Belediyeleri "Kadın Dostu Kent Taahhütnamesini" imzalayarak üzerlerine düşen rol ve sorumlulukları yerine getireceklerini beyan etmişlerdir. Bu genelgeler Mahalli İdareler bünyesinde gerçekleştirilecek olan çalışmalara kadın sivil toplum kuruluşlarının dâhil edilerek kamu-STK iş birliğinin sağlanması ve yerel eşitlik mekanizmalarının kurulması için bir yol haritası oluşturmuştur.

2.1. Eşitlik Mekanizması:

Kamu-STK iş birliği süreci ve aktörleri açısından önemli noktalardan biri de iş birliği sürecinin nasıl işleyeceği, kimin hangi görevi üsteleneceği ile ilgilidir. Programda oluşturulan eşitlik mekanizması ile bu durum netleştirilmiş ve tam olarak kimin hangi görevi üsteleneceğinin, iş bölümünün ve iş birliğinin nasıl gerçekleştirileceğinin altı çizilmiştir. Bu mekanizma ile Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi (CEDAW) doğrultusunda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nce hazırlanmış olan Ulusal Eşitlik Eylem Planı'nın yerelde uygulanmasının desteklenmesi hedeflenmiş ve aşağıdaki şekilde birimlere ayrılmıştır.

NOT: Kadın hakları üzerinden oluşturulan bu mekanizma yerelde farklı özel politika gerektiren gruplar için uyarlanabilir ve bu alanda çalışan tüm STK'lar benzer bir mekanizma altında birleştirilebilir.

YEREL EŞİTLİK MEKANİZMASI	AMAÇ
İL KADIN HAKLARI KOORDİNASYON KURULU ✓ Katılımcılar: Yerel Kurumlar ve Kadın Örgütleri ✓ Koordinasyon: Valilik (Üst Kurul ve Teknik Kurul)	İL EŞİTLİK EYLEM PLANI ’nı katılımcı ve kapsayıcı şekilde hazırlamak, uygulanmasını sağlamak, izlemek, raporlamak
YEREL KURUMLARDA EŞİTLİK BİRİMLERİ ✓ Valilik Eşitlik Birimi ✓ Belediye Eşitlik Birimi ✓ İl Özel İdaresi Eşitlik Birimi ✓ İlgili İl Müdürlüklerinde Eşitlik Masaları (Emniyet, Jandarma, Sağlık, Milli Eğitim, Sosyal Hizmetler, Müftülük vb) ✓ Bölgesel Kalkınma Ajansı Eşitlik Birimi	Yerel Eşitlik Eylem Planının hazırlanmasını desteklemek, Yerel Eşitlik Eylem Planı çerçevesinde Kurumsal Eşitlik Planları hazırlamak, kurum tarafından uygulamasını takip etmek
YEREL MECLİSLERDE EŞİTLİK İHTİSAS KOMİSYONLARI ✓ Belediye Meclisinde Eşitlik İhtisas Komisyonu ✓ İl Genel Meclisinde Eşitlik İhtisas Komisyonu	Yerel Eşitlik Eylem Planı çerçevesinde yerel meclise önerge vermek, sunulan önergeleri eşitlik açısından incelemek

Eşitlik mekanizması yerel düzeyde valiliklerin çatısı altında oluşturulmuştur. Her kamu kurumunda projeden sorumlu bir personel görevlendirilmiş ve eşitlik birimleri kurulmuştur. Valilik eşitlik birimi tüm projenin sekretaryasını yürütmek için görevlendirilmiştir. Yerel düzeyde sekretaryanın valilik birimi tarafından yürütülmesi hem koordinasyonun daha hızlı olmasını hem de yerel katılımın daha yüksek olmasını sağlamıştır. Yerel Eşitlik Mekanizmasının kurulmasına destek olmak ve projenin ilgili diğer faaliyetlerini takip etmek üzere proje illerine Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu tarafından birer İl Koordinatörü atanmıştır. Proje kapsamında eşitlik mekanizması temsilcilerine eylem planı hazırlama, stratejik planlama, toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme, proje döngüsü gibi konularda kapasite artırma eğitimleri verilmiştir.

2.2. Yerel Eşitlik Mekanizmasının Bileşenleri:

Eşitlik Birimleri / Masaları: Kamu-STK iş birliği sürecindeki önemli noktalardan birisi kamu sektöründeki görevlilerin kim olduğunun ve sorumluluklarının neler olduğunun net olarak altının çizilmesidir. Bu nedenle resmi yazı ile uzman personelin görevlendirilmesi ve iş birliği sürecinde kimin sorumlu olduğunun net olarak belirlenmesi iş birliği sürecinin işleyebilmesi için atılması gereken önemli adımlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Proje kapsamında valiliklerde, il müdürlüklerinde ve belediyelerde kurulan eşitlik birimleri, ilgili kurumlarla YEOP çerçevesinde kurumsal eylem planları hazırlamaktan, programları izlemekten, faaliyetleri raporlamaktan ve uygulamadaki sorunları belirlemekten, strateji geliştirmekten ve sorunlara çözüm getirmekten sorumlu birimler olarak görevlendirilmişlerdir. Bu görevlendirme projenin kamu sektöründe sahiplenilmesini sağlamış aynı zamanda da kadın STK'ların politika ve hizmet geliştirme sürecinde tam olarak kiminle iletişime geçmesi gerektiğini ve kurumdaki kilit kişiyi bulmasını sağlamıştır.

İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulları: Kurul (CEAW ve Ulusal Eşitlik Eylem Planı çerçevesinde) kadın yurttaşların ihtiyaçlarına uygun yerel hizmet sunumunun etkinleştirilmesi için il düzeyinde hizmet sunumu ile ilgili ihtiyaçları tespit ederek politikaların geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesinden sorumlu tutulmuştur. Kadın sivil toplum kuruluşları bu kurulun daimi üyesi olarak yerelde kadınların sorunlarını ve ihtiyaçlarını kurula aktararak politika sürecinin en önemli bileşeni olan gündem oluşturma ve karar alma sürecinde aktif olarak yer almışlardır. Kurulun iki kademesi bulunur: Karar Verici Üst Kurul: Vali yardımcısı başkanlığında toplanır. Üyeleri vali yardımcısı, belediye başkan yardımcısı/genel sekreter yardımcısı, il özel idare genel sekreteri, kadın örgütleri temsilcileri/hak temelli çalışan sivil toplum örgütleri ve il müdürlerinden oluşur. 6 Ayda bir ve ihtiyaç olduğunda toplanır. Teknik Kurul: eşitlik birimleri temsilcileri, kadın örgütleri ve varsa üniversitelerin kadın çalışma bölümlerinden uzmanlardan oluşur. 2 Ayda bir ve ihtiyaç olduğunda toplanır. Üst kurul (hizmet sağlayıcılar/görev sahipleri ve hak sahipleri/kadınları temsilen örgütler ile birlikte) ildeki ihtiyaçlara göre stratejik hedefleri belirler. Teknik kurul stratejik hedefler doğrultusunda Yerel Eşitlik Eylem Planı'nı ve Kurumsal Eşitlik Eylem Planları'nı yerel taraflarla hazırlar. Üst Kurul Yerel Eşitlik Eylem Planlarını onaylar. Uygulamayı izler. Problemleri tespit eder ve tikanıkları çözer. Kurul ilde kadın çalışmaları ile ilgili oluşturulmuş tüm kurulların (şiddet, konukevi vb) çatı/üst kurulu olarak yer alır.

Eşitlik Komisyonları: Proje ortağı her ilin Belediye Meclisi'nde ve İl Genel Meclisi'nde birer "Eşitlik Komisyonu" kurulmuştur.

Bu komisyonlardan, örneğin yapılacak bir parkın ya da bir yol çalışmasının o kentteki kadınların hayatına katacağı olumlu ya da olumsuz etkileri değerlendirmesi beklenmektedir. Yine aynı şekilde YEER'lerin yerel yönetimlerin stratejik planlarına dâhil edilmesi, bu planlardaki faaliyetlere bütçe ayrılması ve planların uygulanması da bu komisyonların görevleri içerisinde tanımlanmaktadır. Kadın STK'ların komisyonlarla birlikte meclis toplantılarına katılması ve savunuculuk yapması beklenmektedir.

Kadın Sivil Toplum Kuruluşları ve Sivil Toplum Desteği: Politika oluşturma döngüsünün önemli aktörlerinden biri olan sivil toplum kuruluşları bu programda da eşitlik mekanizmasının en önemli bileşenini oluşturmuştur. Program kapsamında STK'lar yereldeki kadınların ihtiyaç ve çıkarlarını savunmuş ve kurula aktarmış, farkındalık oluşturmuş, uzmanlık bilgileri ve önerileri ile sürece katkıda bulunarak farklı çözüm önerileri geliştirmiştir. Ayrıca sürecin şeffaflığını kapsayıcılığını artıracak şekilde izleme ve değerlendirme yapmak için görevlendirilmişlerdir. Hem İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan genelgeler hem de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Ulusal Eylem Planı bu sürecin yasal dayanağını oluşturmuştur.

Uygulama sürecinde STK'ların aktif olarak yer alabilmeleri için kamusal kaynaklar her zaman yeterli olamamaktadır. Program kapsamında yereldeki kadın STK'ların politika döngüsüne katılabilmeleri ve YEER'lerin uygulanmasında da aktif sorumluluklar üstlenebilmeleri için KDK programı tarafından yereldeki örgütlere hibe desteği sağlanmıştır. Hibe programı ile YEER'lerin uygulanması ve denetlenmesi, kurumlar arası iş birliğinin desteklenmesi amaçlanmıştır. Hibe programı ile STK'ların iç kapasitelerinde artış sağlanması, ulusal ve uluslararası düzlemde izleme, denetim ve raporlama konusunda daha aktif bir sivil toplumun oluşması amaçlanmıştır. Örneğin Şiddete Maruz Kalmış Kadınlara Psikolojik Destek Projesi ile Antalya Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği tarafından hazırlanan proje ile şiddete maruz kalmış 20 kadına altı ay boyunca psikolojik destek verilerek sosyal hayata entegrasyonları sağlanmıştır.

Mahalle Örgütlenmeleri: Projenin önemli bir diğer bileşeni toplum çalışmaları altında gerçekleşen mahalle örgütlenmeleridir. Uluslararası kuruluşlar, taban örgütleri ve STK'lar aracılığıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde bölgesel kalkınma ve yerel demokratik yönetişimin güçlendirilmesi amacıyla önem kazanan bir çalışma alanıdır.

Toplum çalışmaları; yerel yönetimler ve vatandaşlar arasında diyalog ortamının oluşturulması ile hizmet ve politika üretenlerin yerel halkın ihtiyaç ve sorunlarının farkına vardığı, yerel halkın da

kendilerine sunulan hizmetlerin planlanması sürecine aktif katılımının sağlandığı, vatandaşlar arasında dayanışma esasını temel alan bir yerel kalkınma modelidir. Mahalle örgütlenmeleri ile kadınların birer yurttaş olarak kent yaşamının içerisinde tam anlamıyla yer alabilmeleri için kendi ihtiyaçlarını açıkça ifade edebilmeleri ve bu ihtiyaçların nasıl ele alınacağı ve nasıl giderilebileceği konusunda kendi görüşlerini ortaya koymalarını amaçlamıştır. Toplum uygulaması³³, vatandaşların, etnik grupların, örgütlerin ya da toplulukların; sivil ve insan hakları, fırsatlar, yaşam seçenekleri gibi alanların geliştirilmesi için hizmet kurumları ile çalışmalarına; adalet ve politik eşitlik konusunda bu kurumlar üzerinde baskı kurmalarına vurgu yapar.

Mahalle örgütlenmeleri projenin pilot illerinden olan Trabzon, Nevşehir, Şanlıurfa, İzmir ve Kars'ta gerçekleştirilmiştir. Buradan hareketle çalışmanın temel hedefleri:

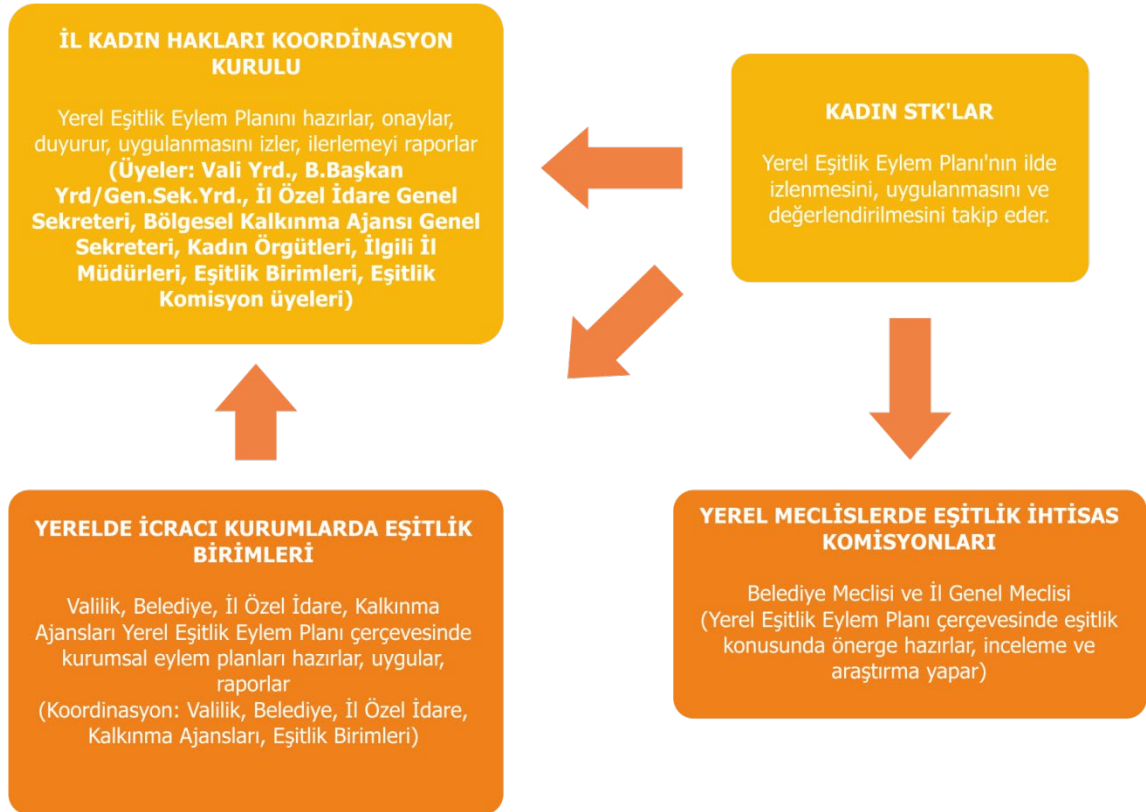
- ✓ Tespit edilen mahalledeki kadınların kadın-erkek fırsat eşitliği, kentsel hizmetler, kadının insan hakları konusunda farkındalıklarının artırılması;
- ✓ Bu farkındalıktan yola çıkarak yaşadıkları mahallelere ve yerele özgü ihtiyaç ve sorunları tespit etmeleri ve bunlara yönelik çözüm yolları aramaları;
- ✓ Tespit edilen sorunlar ışığında kadınların İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu üyeleri aracılığıyla yereldeki kamu kurum ve kuruluşları ile iletişime geçmesi;
- ✓ Nihai olarak bu diyalog neticesinde yereldeki hizmetlerin kadınların ihtiyaçları ve tespit ettikleri sorunlar ışığında kadın erkek eşitliğine duyarlı olarak planlanması ve sunulmasıdır.

Mahalle örgütlenmelerinde pilot mahalleler belirlendikten sonra mahalle muhtarı veya kadın sivil toplum kuruluşları aracılığıyla mahallede ikamet eden kadınlar toplantılara çağrılarak çalışma hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Yapılan bilgilendirme toplantısından sonra gönüllü kadınlar belirlenerek çalışmalar başlatılır. Gönüllü kadınlarla öncelikli olarak odak grup görüşmeleri ve atölye çalışmaları yapılır. Bu çalışmaların içerikleri kadının güçlendirilmesi, savunuculuk ve örgütlenme eğitimleridir ve amaç eleştirel tartışma ve bilinç artırmadır. Burada, mahalle bazında kadınlar arasında kurulmaya çalışılan kolektif ağ ile kadınların bağımlılıktan dayanışmaya doğru bir dönüşüme girmeleri hedeflenmektedir.

³³ Weil, M. (2005). *The Handbook of Community Practice*, Sage Publications, USA.

Mahalle örgütlenmelerinin en önemli katkısı ise, kadınların bir STK çatısı altında örgütlenmeye ve yakınlarında bulunan iş birliği yapabilecekleri STK'ların çalışmalarına ve yönetimine aktif olarak katılmaya ilişkin isteklerinin artması ve bu yönde girişimde bulunmalarıdır. Örneğin, Kent Konseyi çalışmalarına da katılım sağlanmış, çalışmaların ardından Kent Konseyi yönetiminde yer alan kadınlar olmuştur.

Yerel Eşitlik Mekanizması Şema

2.3 Kamu-STK İş Birliğine Yönelik Uygulama Örnekleri

STK'lar, hükümet ve kar amacı gütmeyen sektörün yanında “üçüncü sektör” olarak kabul edilmiştir ve bu nedenle toplumda önemli bir rol oynamaktadır. STK'lar, bağımsız kuruluşlar olarak bireylere ve farklı sosyal gruplara katılım, destek ve hizmet sağlayarak, toplumun demokratikleşmesini ve vatandaşların kamu politikalarına ilişkin karar verme sürecine katılımlarını teşvik etmenin yanı sıra vatandaşların farkındalıklarının artırılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, Hükümet ve STK'ların iş birliği gereklidir, çünkü hükümetin temel rolü, kamu politikası üretmek, ekonomi, toplum, vatandaşların hakları ve yükümlülükleri üzerinde etkili olacak kararlar almaktır, STK'lar ise vatandaşların örgütlü faaliyetlerinin bir biçimidir.

Bu sebeple, STK'ların devlet makamları ve kurumlarının “yeni ortakları” olarak kabul edilmesi gittikçe yaygınlaşmaktadır. STK'lar, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarlara ilişkin önemli bir savunuculuk rolüne sahiptir.

Daha önce vurgulandığı gibi bu iş birliği sürecinin en önemli aracı yasal bir zeminin oluşturulması ve STK'lar için bir rehber hazırlanmasıdır. Örneğin; İngiltere merkezi yönetiminin yerel yönetimler hakkında hazırladığı rehber göre STK'lar; yerel hesap verilebilirliğin güçlendirilmesi, yerel hizmetlerin kullanıcılara ulaşması ve tertip/düzen açısından başarıya ulaşılması için anahtar bir konum teşkil etmektedir. Yerel yönetimler bulundukları yerde daha iyi hizmet verip gerekenleri yapabilmeleri için sivil toplum kuruluşlarının uzmanlık alanlarından ve girişimlerinden faydalanmaktadırlar. Öte yandan sivil toplum kuruluşlarının yerel alanlarda yönetime katılımını sağlamak için en yakın fırsat odakları olarak yerel yönetimler görülmektedirler. STK'lara faaliyetlerini gerçekleştirirken, üyelerine ve katılımcılarına daha iyi hizmet verebilmeleri ve gelişebilmeleri için yerel yönetimlerce gerekli destek bu sayede sağlanmaktadır.³⁴ Buradaki en önemli nokta merkezi yönetimin yerel yönetimlerin STK'lar ile nasıl iş birliği yapacağına yönelik sınırları belirlemiş olmasıdır.

Kamu ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğinin düzenlenmesine yönelik gerçekleştirilen bir diğer uygulama örneği de Hırvatistan'da hayata geçirilmiştir³⁵. Hırvatistan Hükümeti ile STK'lar arasında 2001 yılında imzalanan Hırvatistan Cumhuriyeti Hükümeti ve Sivil Toplum Kuruluşları İş

³⁴ Okutan,E. (2008). Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Örgütlerinin Gelişmiş İşbirliği: İngiltere Örneği, Sayıştay Dergisi,

³⁵ <https://www.siviltoplum.gov.tr/bilgimerkezi/sivil-toplumla-is-birligi-burosuna>

Birliği Programı ile Hükümet ve Sektör arasındaki iletişimi artıracak etkili mekanizmalar oluşturmak amaçlanmıştır.

Proje kapsamında “STK’lar ile İş Birliği Hükümet Dairesi Yönetmeliği” çerçevesinde doğrudan Başbakanlık Ofisine bağlı olarak Sivil Toplumla İş Birliği Bürosu oluşturulmuştur. Büro altında 3 birim yer almaktadır:

- ✓ Stratejik Planlama;
- ✓ AB Programları Uygulama;
- ✓ Finansal Yönetim ve Kalite Güvencesi (Kontrol)

Büronun görev ve sorumlulukları aşağıda yer alan çerçevede şekillendirilmiştir:

- ✓ Kamu kurumlarının STK’larla iş birliğini geliştirmeye yönelik çalışmalarını koordine etmek
- ✓ Kamu politikası oluşturma süreçlerinde STK’larla istişare standartlarının geliştirilmesi (ilerletilmesi)
- ✓ STK’ların devlet bütçesinden finanse edilmesi için standartlara uygunluğunun izlenmesi
- ✓ Hırvatistan’da “Vatandaş için Avrupa-Europe for Citizens” programı için irtibat noktası

Başka bir uygulama örneğini de Karadağ’dan verebiliriz. Karadağ Hükümetinin ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği, Karadağ’da demokratik toplumun gelişmesi, vatandaşların sosyal işlere etkin katılımlarının önemine ilişkin bilinçlendirilmesi, normatif çerçevenin ve kurumsal iş birliği mekanizmalarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için özel önem taşımaktadır.

Karadağ’daki devlet kurumu temsilcilerinin çoğu, STK’ların yeteri kadar eğitimli personelinin olmadığını ve sivil toplum sektöründe büyük bir açıklık olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte, devlet memurlarına yönelik eğitimlerin öneminin farkındalar ve STK’ların rolü ve önemi ile STK’lar ve sivil toplum sektöründeki diğer kuruluşlarla ilişkileri konusunda daha fazla eğitim sağlanmasını destekliyorlar.

Diğer taraftan, Karadağ’da birçok STK, Hükümet ve STK’lar arasındaki iş birliğinin tatmin edici düzeyde olmadığını altını çiziyor ve bunu STK’ların gerçekleştirdiği belirli faaliyetlerin öneminin devlet kurumları tarafından anlaşılmamasına bağlıyor. STK’lara göre, devlet idaresinde, STK’lara ilişkin bir önyargı mevcut ve STK’lar halen ortak yerine rakip veya muhalif olarak görülüyor.

Devlet kurumu temsilcilerinin STK'larla olan iş birliklerinin önemini tasvir ederken kullandıkları olumlu söylemlere rağmen, STK temsilcileri yapıcı bir iletişimin olmadığını belirtiyor.

Bu nedenle, 2009 yılında Karadağ hükümeti STK'larla İş Birliği Konseyi'ni 36kurmuş ve STK'larla iş birliğini ve iletişimi geliştirmek için tasarlanmış Strateji ve Eylem Planını onaylamıştır. Sivil Toplum Kuruluşları ile İş Birliği Konseyi ve konseyin sekretaryasını yürüten İş Birliği Ofisi, Hükümet Genel Sekreterliğinin örgütsel bir birimi ve bu iş birliği için kurumsal bir mekanizma olarak kurulmuştur.

Ofis, "İş Birliği Esasları" isimli belgede ve diğer belgelerde belirtilen ilke ve amaçlara uygun olarak plan, program, proje ve diğer faaliyetlerin hazırlanmasına ilişkin faaliyetlerde bulunurken aşağıdaki yolları izlemektedir:

- ✓ Karşılıklı iş birliği ve koordinasyon geliştirme,
- ✓ STK'ların bağımsızlığını etkilemekten kaçınma,
- ✓ Açık ve demokratik bir toplum oluşturmak amacıyla STK'ların ve kendi çalışmalarının şeffaflığını teşvik etme.

Ofis ayrıca, STK'larla iş birliği alanında devlet makamlarının yürüttüğü işlerin koordinasyonu, devlet yönetimi ve STK'lar arasında iş birliği için kullanılan iç altyapı Intra-net üzerinden eğitim ve ağ kurma konularında çalışmalar yürütmektedir.

İlaveten, STK'larla iş birliği için bakanlıklar ve diğer devlet makamlarından atanmış kişilerden oluşan bir odak noktaları ağı oluşturulmuştur. Merkezler Ağı ve Ofis, devlet idare makamları ve STK'lar arasında daha iyi ve doğrudan bir iş birliğine fırsat sağlamak amacıyla "STK'larla İş Birliği için Devlet İdaresindeki Devlet Memurlarının Kapasitesinin Geliştirilmesi" stratejisi kapsamında odak noktaları için ortak faaliyet göstermektedir.

Stratejinin amaçları:

- a) STK'larla iş birliği için odak noktalarına atanan devlet memurlarının eğitilmesi;
 - b) Yasa ve düzenlemelerin ve "Karadağ Cumhuriyeti Hükümeti ve STK'ların İş Birliği Esasları" başlıklı strateji belgesinin öne sürdüğü Karadağ Hükümeti'nin ilke ve yükümlülüklerini yerine getirme konusunda sivil toplum kuruluşları ve Hükümet arasında iş birliği ve iletişimin geliştirilmesi,
 - c) STK'larla iş birliğini yürütmekle görevli devlet memurlarıyla ağ kurma.
- İş birliği geliştirme şekilleri aşağıdaki gibidir:

³⁶ <http://ecnl.org/montenegroin-government-council-for-cooperation-with-ngos-established-2/>

- ✓ İstişareler - yeni yasaların, tüzüklerin, diğer mevzuatların ve kanunların hazırlanması ve kabul edilmesi sürecinde STK'lara danışmak;
- ✓ Tavsiye - konferanslar, yuvarlak masa toplantıları, seminerler ve diğer iş birliği biçimlerinin ortak organizasyonu;
- ✓ Ortak faaliyetler - hükümet politikalarının tüm alanlardaki etkilerinin ortak değerlendirilmesinin yanı sıra stratejik belgeler hazırlamak, öncelikleri tanımlamak, operasyonel programlar ve politikaların hayata geçirilmesi üzerine çalışmak;
- ✓ STK'ların faaliyetleri için düzenleyici kuralların geliştirilmesi - STK'ların bu süreçlere dâhil edilmesi yoluyla STK'ların konumuna ve işleyişine ilişkin diğer düzenlemelerin yanı sıra mevcut mevzuat ve yönetmeliklerin kabul edilmesi ve tadiline başlanması.

İlk Eylem Planı 2009-2011 dönemi için hazırlanmıştır ve belirli istisnalar haricinde ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ayrıntılı bir bütçe öngörülmemiştir. Bunun sebebi, öngörülen faaliyetlerin çoğunun ilgili makamların her yıl bütçeden fon aldıkları düzenli faaliyetlerin görev alanına girmesidir. STK'larla İş birliği Konseyi, STK'larla iş birliğini ve iletişimi geliştirmek için Strateji ve Eylem Planının gerçekleştirilmesinin izlenmesinde ana rol oynamaktadır.

Hem Kadın Dostu Kentler örneğinde hem de İngiltere, Karadağ ve Hırvatistan örneğinde bu iş birliğinin hangi yasal standartlara bağlı olduğu ve bu iş birliğinin koordinasyonunun kimin tarafından üstleneceği net bir şekilde tanımlanmıştır. KDK projesinde bu sorumluluğu Valilik çatısı altında kurulan İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu yerine getirirken İngiltere örneğinde yerel yönetimler, Karadağ ve Hırvatistan örneğinde de Başbakanlığa bağlı bir büro hayata geçirmektedir.

Dolayısıyla güçlü ve sürdürülebilir bir iş birliği için beklentilerin ve sorumlulukların belirlenmesi, koordinasyon ve yönetimin nasıl yapılacağının net bir şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Kaynakça

Hoskins, B et al. (2012) Contextual Report: Participatory Citizenship in the European Union, Institute of Education report for EU. Southampton: Southampton University, ISBN 9780854329373.

Hoskins, B et al. (2012) Analytic Report: Participatory Citizenship in the European Union, Institute of Education report for EU. Southampton: Southampton University. ISBN 9780854329380.

Krek, J. et al. (2012) Good Practice Report: Participatory Citizenship in the European Union, Institute of Education report for EU. Southampton: Southampton University. ISBN 9780854329397.

Hoskins, B and Kerr, D. (2012) Final Study Summary and Policy Recommendations report: Participatory Citizenship in the European Union, Institute of Education report for EU. Southampton: Southampton University, ISBN 9780854329403.

Jennifer Rietbergen-McCracken (2017), "Participatory Policy Making (pdf)", World Alliance for Citizen Participation, www.civicus.org

Işın Gürel, Kamu-STK İş birliği Projesi için oluşturulan "Savunuculuk ve Lobicilik Rehberi", Ankara, 2019

UK Department of Environment, Transport and Regions, *"Public participation in making local environmental decisions, The Aarhus Convention, Newcastle Workshop, Good Practice Handbook"*, Crown, 2000

Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process. Council of Europe. www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation

Jessica Woodroffe, *Women's Rights Advocacy Toolkit*, Ekim, 2011.

"Experiences with the Preparation of the Local Health Action Program in the City of Győr, Hungary," published in REC, "Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environment and Health Matters," Background Document, Third Ministerial Conference on Environment and Health, London, 16-19 June 1999 (12 April 1999), at Annex F
Çevrimiçi: https://learn.tearfund.org/en/resources/publications/roots/advocacy_toolkit/

Çevrimiçi: <https://iksd.riga.lv/lv/rd-iksd>

Çevrimiçi: www.siamcare.org

Çevrimiçi: <http://www.csprzambia.org/>

Çevrimiçi: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/39281/line-consultation-non-governmental-organisations-implementing-international-assistance-syria_enb

Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi Türkiye Üçüncü Sektör, Davranış İlkeleri Rehberi, 2015, İstanbul.

Altıntaş Mert, Davranış İlkeleri İçin Basit Rehber, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, İstanbul, 2015.

Avrupa Konseyi, Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Konferansı, Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama Örnekleri, 2009.

Demokaan Demirel, Kamu Politikasında Gündem Belirleme, Kamu Politikasına Giriş, Ankara, 2015.

Çevrimiçi:https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Italy_Mid-Term_Report_2016-2018_EN.pdf

Çevrimiçi:https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/Sweden_Mid-Term_Report_2016-2018_for-public-comment_EN.pdf

Technical Assistance for Civil Society Organisations Regional Office This project is funded by the European Union. Regional Training on Citizen’s Participation in Decision- Making Process Belgrade, March 28 -31, 2010 Trainers Kushtrim Islami Jelena Marković.

Bulut Yakup, Soner Akın, Ömer Fuad Kahraman, Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi, Strategic Public Management Journal, Volume 3, Issue 6, s27, 2017.

Altıntaş Mert, Türkiye’de Sivil Toplum – Kamu İşbirliklerine Yönelik Uygulamalar: Vaka Analizlerine Dayalı Bir Çalışma, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, İstanbul, 2015.

www.kamusiviltoplum.com

İletişim:

Proje Ofisi:
WYG Binası Mustafa Kemal Mahallesi
2128. Sokak No:14 06520
Çankaya, Ankara / TÜRKİYE

Telefon: +90 (312) 219 77 55
Faks: +90 (312) 219 77 56
E-Posta: info@kamusiviltoplum.com

 Kamu Sivil Toplum Projesi

 Kamu - Sivil Toplum Projesi

 kamusiviltoplumprojesi

 Kamu Sivil Toplum